

AB

36 15
n. 8

G. E. W. Große. 1800.

W^d

006

~~00 W^s~~

FRIDERICI RVDOLPHI WALTHERI.

PHILOSOPH. ART. LIBERAL. MAGISTR.

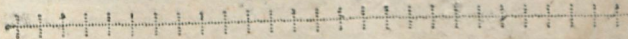
ET

SCHOL. STENDAL. RECTOR.

VINDICIAE
GRAMMATICES.

Handwritten purple ink notes and a signature, including the date '1807' and some illegible text.

STENDALIAE,

EX OFFICINA ET IMPENSIS DAN. CHRIST. FRANZENII.

MDCCLXXVIII.

VERBODEN TOEGANG

L.H.W.

AD
IUVENES HVMANISSIMOS
MIHIQVE CARISSIMOS
IOANNEM FRIDERICVM
AVGVSTVM HOLZTHIEM
GARDELEGIENSEM,
IOANNEM CHRISTOPHOR.
IVENGKEN
MAGDEBVRGICVM,
IOANNEM GEORGIVM
HENRICVM SCHMIDT
ET
MARTINVM CHRISTIANVM
FRIDERICVM WERKENTHIN
STENDALIENSES,
DISCIPLINAE NOSTRAE AD HOC TEMPVS ALVMNOS,
NUNC
DISCESSVM IN ACADEMIAM PARANTES
EPISTOLA GRATVLATORIA.

AD
IVVENS HVMANISSIMOS
MIRIQA QVASSIMOS
IOHANNEM FRIDERICUM
MAGISTRUM HOLZTHAM
GEBORUM
IOHANNEM CHRISTOPHOR
MAGISTRUM
MAGISTROVICUM
IOHANNEM GEORGIUM
HENRICUM SCHMIDT
ET
MARTINUM CHRISTIANUM
FRIDERICUM WILHELMUM
STEDDALLINSES
PROFESSORIS AD POC...
MAGISTROVICUM
INCESSUM IN ACADEMIA...
EPISTOLA GRATULATORIA

*I*am in eo estis, *IUVENES HVMANISSIMI*, vt, spatio studiorum scholasticorum feliciter decurso, institutione nostra & disciplina informati & praeparati, discessum in *Academiam* paretis. Discant vel *Vestro* exemplo omnes & nostrae & aliorum disciplinae alumni, quam grata atque iucunda sit bene actorum laborum & industriae diligentiaeque in bonis litteris addiscendis adhibitae recordatio! Discant a *Vobis* omnes, qui ad bene in scholis actae vitae laudem adspirant, quam sit discessus & ad fructum vberri- mus & ad voluptatem iucundissimus, si qui studia minime cruda neque imperfecta saltem in *Academiam* proferant & ita sese gesserint, vt doctores non indignabundi, sed gratulabundi potius & cum tenerrimo quodam caritatis affectu e complexu suo eos dimittant. Gratulor *Vobis* ex animo & meo & caeterorum nostrae
scholae

ſcholae Magiſtrorum (quos in laetitia
meae partem venire par eſt, quia & illo-
rum institutioni & diſciplinæ multum
debetis) nomine de hoc Veſtro diſceſſu in
Academiam atque, qui meus erga Vos
eſt amor, opto & confido, fore vt eo, quo
coepiſtis, & virtutis & diligentiæ tra-
mite, incedere pergatis. Lubrica eſt, cre-
dite mihi, *CARISSIMI*, & periculi plena
via, quam ingredimini. Magna cautio
eſt adhibenda, vt morum integritatem &
caſtitem in hac ſaeculi peſte graſſante &
conſeruetis & olim reportetis. Is enim,
vt ſaepius ex ore noſtro percepitiſtis & mox
experientia docti ipſi cognoscetis, is eſt,
proh dolor! ſaeculi noſtri genius, qui
ſuauiter molliterque ſentiendi potius quam
ſalubriter atque eleganter cogitandi affe-
ctat facultatem. Quae quidem peſtis
capitalis atque funeſta tam vehementer
iam inuaſit iuuenum ingenia, vt omnem
ſtudiorum

studiorum & laboris assidui seueritatem
plane reformident, & eiusmodi res tra-
ctent potius, quibus sensus suaui-
terque afficiantur, & ingenii lusibus dele-
ctentur, quam ut in bonarum humanorum-
que litterarum contubernio & veterum au-
ctorum lectione, quae quidem animi quan-
dam contentionem requirat, tempus transi-
gant. Toti enim fere sunt in fabularum
cum scenicarum, tum philosophicarum,
florilegiorum poetarum, aliorumque
libellorum eiusmodi, quibus inundamur pe-
ne hodie, lectione, & seueriora studia negli-
gunt plane atque auersantur. A qua quidem
lue atque peste ut Vos seruetis integros at-
que incontaminatos, nullum, **IUVENES HV-**
MANISSIMI, praesidium est tutius, quam
ut bonis illis litteris atque grammaticis in-
primis studiis operam detis continuam.
Cui quidem nostri amoris admonitioni si
morem gesseritis, vel propria experientia
discetis,

discetis

discetis, quanta ex Veterum lectione ad
Vestra studia, quae in Academiis tracta-
tis, redundatura sit utilitas. Quid?
quod, quo maiores in iis disciplinis, qui-
bus quisque Vestrum se dicauerit, pro-
gressus feceritis, eosque inprimis viros,
qui eas excoluerint & perfecerint, cogno-
ueritis: videbitis, eos tantos viros nun-
quam euasuros fuisse, nisi bonis illis litte-
ris in iuuentute operam dedissent, quas
adhuc profiteri haud erubescunt. Valete
igitur, & nostrarum admonitionum sitis
bene memores! Feliciter decurrat &
illud, quod iam ingredimini, studiorum
spatium! Capiatis olim ex seueriori hac,
quam ingenii vestris excolendis adhibe-
tis, diligentia fructum vberrimum, me-
que & absentes diligere pergatis. Valete!
Stendaliae, d. XII. Mart. MDCLXXVIII.

Inuenusta

Inuenusta profecto ac illiberalis
plane, quid? quod bonis litteris
omnibus funesta ac capitalis,
eorum mihi videtur molestissima, ne quid
grauius dicam, diligentiae peruersitas, qui,
nescio qua, ingenii vel prauitate, vel maligni-
tate, vel praepostero saltem de artium ac do-
ctrinarum liberalium augmentis promerendi
studio ducti, immortaliter (si dīs placet!) iis
se consulturos esse, persuaderi sibi passi sunt:
si commune illud vinculum atque diuinam
amicamque, qua artes liberales ac disciplinae
ingenuae omnes inter se continentur, coniun-
ctionem & conpirationem dirimerent, aut,
verius vt dixerim, penitus diruerent. Etenim
cum nihil sapientius, nihilque, quod humani-
tatis naturae conueniat magis ac congruat, a

A

maiorum

maiorum prudentia institutum, posterisque religiose obseruandum traditum esse videatur, quam, vt iuuenilis aetas, integra adhuc, neque a socordiae ac negligentiae, quae adultiorum plerumque inficere solet animos, supinae contagione tacta, in litterarum illo, quem *εγκυκλιον παιδειαν* Graeci nominant, orbe, tamquam in gyro quodam circumacta, mansuetior redderetur & mitior: atque a ferocitate lasciuiaque, qua exultare praecipue solent puerorum ingenia, auocata, ad humanitatem erudiretur & lenitatem; inscitiam profecto nefandam, ingeniique stuporem, homine ingenuo & liberali plane indignum, produnt, omnibusque, qui, quantam diuinus ille harum litterarum concentus ad animum emolliendum excolendumque habeat vim, & probe sciunt & recte diiudicare didicerunt, turpiter sese dant ii, qui, ipsi cum per compendiorum artis vel disciplinae, quam sibi, inuita haud raro Minerua, & ambitione magis ducti, quam certa ratione commoti, discendam aliisque tradendam sumserint, praecipitia acti: ac a semitariis, qui eiusmodi eruditione compendiarum & exsanguis delectantur, magistris instituti, pede suo atque modulo omnia metiri sint assueti; ea plerumque, quae neque intelligant satis, neque in famem ac ieiunitatem

ieiunitatem cadant suam, cum fastu ac arrogantia contemnunt atque aspernantur. Atque, ne aliis ingenioli sui penuriam pauperiemque deridendam propinent, ingenuae ac liberalis eruditionis orbem tam arctis constringunt coercentque limitibus, vt nihil fere, nisi quod vel *προς τα αλφιτα*, vel ad intelligendi quendam ambitum, vel denique ad facultatem, quam temeritatem rectius dixeris, de rebus vulgaribus, quae vel lippis & tonsoribus notae sunt, ambitiose magis, quam vere iudicandi, faciat, discendum docendumque esse arbitrentur non solum; sed etiam aliis, tamquam pro tribunali praetores, edicunt, auctoritate sua sanciant quasi atque confirmant. ¹⁾

A 2

Quorum

- *) Sapientissimum hoc atque diuinum quoddam veterum consilium fuisse, quod pueri non in compendiorum angustiis, sed in artium liberalium lato campo exercerentur, id ita confirmant omnes, vt, quo quis se plus in hoc litterarum genere videre putat, eo magis id affirmandum propugnandumque censeat. Quo quis enim est in litteris ingenuis rudior atque imperitor: eo intractabiliorem quoque atque duriozem illius animum reperiemus; quo quis autem in artibus atque diuicplinis versatior atque peritor: eo humaniorem mansuetioremque atque tractabiliorem

rem

Quorum hominum vel ingenii audacia, vel opinionis temeritas, quamquam vniuersae non solum, sed etiam liberaliori praecipue eruditioni multas easque magnas iam intulit plagas, veraque fundi

rem se non solum praestabit, sed & facilius se ad alios accommodabit, atque ad aliorum infirmitatem imbecillitatemque demittet. Quae cum ita sint, non facile quis admiretur, quod veteres pueros tam sollerter in litterarum humaniorum orbe exerceri iusserint. Optimum enim idque tutissimum ad eruditionem virtutemque consequendam est praesidium, si quis bonis illis litteris, quantum fieri possit, operam dederit. Quam quidem humaniorum litterarum vim cum ipsi bene intelligerent veteres, nec artis vllius, nec disciplinae ingenuae rudes atque expertes pueros esse voluerunt. Quo de litterarum orbe plura qui legere cupiat, consulat inprimis Quinctil. Inst. Or. I. 10. Vitruu. de Archit. 11. Vouerum de Polym. c. 23 & 24. Voss. de Philolog. p. 4 sq. Insignis & locus quasi classicus, qui haec omnia optime illustrat, est apud *Philonem Iudaeum* in libello: *Περί της εις προπαιδευματα συνουδου*, qui *εγκυκλοπαιδειαν* prooemium & vestibulum sapientiae praecclare nominat, eamque famulam eius; quam cum Agar, Sarae ancilla, comparat, cum qua prius sit congregandum, antequam prolem ex virtute concipiamus: *ου γαρ εσμεν*, inquit, *ινανοι δεξαδαυ παγω-*

fundi litterarii calamitas, quæ fructum, qui ex diuinis illis litteris ad omnes redundare posset, intercipit, dicenda est: tamen si se finibus contineret suis, neque ulterius progredetur,

A 3

ferri

ιας αρετης, ει μη προτερον εντυχωμεν αυτης τη Θεραπειδι. Θεραπειαις δε σοφιας, η δια των προπαιδευματων εγκυλιος, μεσιση και λογικη. Ωσπερ γαρ εν μεν οικιας αυλειοι προκεινται κλισιαδων, εν τε πολεσι τα προασεια, δι' ων εισω βαδιζειν ευεσι. ουτως και αρετης προκεινται τα εγκυλια. Ταυτα γαρ οδος εστιν, επ' εκεινην φερουσα. Χρη δε ειδεναι, οτι των μεγαλων υποθεσεων μεγαλα και τα προοιμια εναι συμβεβηκε μεγαλη δε υποθεσις κρετη και γαρ περι μεγαλην υλην καταγενεται του συμπαντα ανθρωπων βιου. Εικοτως ουν ου βραχυσι χρησεται προοιμοις, αλλα γραμματικη, γεωμετρια, αστρονομια, ρητορικη, μεσιση, τη αλλη λογικη, θεωρικη παση, ων εστι συμβολον η Σαρφας Θεραπειαις, Αγαρ. Quas quidem litteras ingenuas non propter se solas in tanto honore habendas putarunt sapientissimi veteres, sed etiam vel propterea, quod hominem ita informarent, vt sibi ipse semper constaret, neque in dictis aut factis a rationis lege vel minimum discreparet, vel latius recederet; sed se ipse semper reuocans, ad virtutis normam, tamquam ad musices leges, redigeret omnia, vt inde suauissimus animi consensus concertusque efficeretur.

ferri quodammodo posset; dummodo ne nasu-
tuli isti atque vesani, qui litterarum sese iactant
vindices atque statores, eo inscitiae, aut potius
proteruitiae procederent, ut singulas, quae
orbem

efficeretur. Quae quidem, ut hoc utar, causa
fuisse videtur, ob quam veteres inprimisque Py-
thagoras discipulis suis musicam colendam di-
scendamque severe iniungebant, ut ex *Platone* in
Protagora, p. m. 199. videre possumus: Καὶ
τοὺς ῥυθμούς τε, καὶ ἁρμονίας ἀναγκαζούσας
(οἱ κινθαρίας) οὐκ εὐνοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παι-
δῶν, ἵνα ἡμερωτέροι τε ᾖσι, καὶ ευρυθμότεροι,
καὶ ευἁρμονεστέροι γίνονται, χρησιμοὶ ᾖσι εἰς
τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν. De *Republ.* vero
lib. III. p. m. 438. Τούτων ἕνεκα κυριωτάτη ἐν
μουσικῇ τροφή, ὅτι μάλιστα καταδύεται εἰς τὸ
ἐντὸς τῆς ψυχῆς, ὃ, τὸ ῥυθμὸς καὶ ἁρμονία καὶ
ἐρῶμενεσάτα ἀπτάται αὐτῆς φερόντα τὴν ευ-
χρημοσύνην. Quem vero litterarum orbem ac
varietatem omnem cum naturae nostrae imbe-
cillitas non commode capere posse videatur,
Nicolai Damasceni aurea regula inprimis omni-
bus veterum elegantiae studiosis erit obseruan-
da: *In studiis, velut in peregrinatione, inquit,*
varia loca adeunda atque peragranda, non ut
ubique habitemus; sed hic prandendum, alio in
loco pernoctandum, in quibusdam per dies ali-
quot, aut menses, prout res tulerit, commoran-
dum: in vno autem loco denique firma stabilis-
que

orbem illum constituunt, artes ac disciplinas tantopere quasi amputarent atque exfugerent, ut illae nobis tam macilentae tamque exsangues traderentur, ut earum ora pallor atque squalor, qui omnes, qui eas amplecti velint, abstertere atque in fugam recte dare posset, infecisse eaeque monogrammorum Epicuri aut vini multa vappa diluti haud absimiles esse videantur.

Verum, ne quis nos in eiusmodi humaniorum litterarum corruptores adulteratoresque paullulum subiniquos, vel ea, quae de eorum eruditioni ingenuae perniciofa ac molesta sedulitate dicta sunt, a calumniandi quodam aliorumque laudibus detrahendi studio (quod Deus a nobis prohibeat atque auerruncet!) profecta esse putet: agedum rem omnem exemplo illustrabimus, insigni non minus, quam vero, quo, tamquam in tabula exposita, cognoscant omnes, nos, non immerito, aut vmbatili quodam intelligendi ambitu ductos, tam

A 4

querulas

que sedes ponenda. Ne vero his, qui ex humanitatis disciplina ad nos redundant, fructibus excidamus, religiose, quod est apud *Philonidem*, veterem Comicum, tenendum consequendumque credamus:

Γοχηματὰ μαθεῖν, καὶ μαθόντα νοῦν εἶχειν.

querulas ac lamentabiles de indigna ac inuenusta, quae cum eruditioni liberaliori vniuersae, tum singulis eius partibus subeunda sit, sorte excitasse videamur; tamquam si quidam hostili quodam animo nostras in possessiones iniuste irruissent, quibuscum non ex iure manum confertum, sed magis rem ferro aut conuicio quodam repetendam esse arbitraremur.

Nos quidem nolimus haberi ii, qui artium ac litterarum terminos, a natura, & ad intellectum apte & ad vsum accommodatissime constitutos, moueamus vel turbemus, eorumque studia, qui quamlibet disciplinam, ne iusto atque aequo latius vagando alienas in possessiones inuaderet, ad fines suos legitimos redegerunt, reprehendenda aut traducenda esse putemus; sed hoc potius agimus, vt, quicquid de hoc fundo nostro vel recentior aetas detraxerit, vel barbariei vis abstulerit, iustis repetamus vindiciis, ne, si vel auulforum terminorum actionem intenderemus omnino nullam, aut aeterna, vt in hoc genere fieri solet, obtineat auctoritas, aut id, quod in alluionibus, contingat: vbi semper *incerta est possessio, incertum eius dominium, quod possessori per alluionem accrescit*; — — — *Et quicquid aquae vis abstulerit,*

lerit, repetitionem nemo habet. 2) Atque cum
 in finium controuersia ex duodecim tabularum
 lege tres arbitros dari solitum fit: 3) vtemur
 & nos quidem beneficio legis, sed ita, vt plu-
 res, cum e veteribus, tum e recentioribus, qui
 de litterarum liberalium finibus regundis ege-
 runt & accuratius & religiosius, hanc in rem
 sumamus arbitros & iudices. Qua quidem in
 re, ne artium & litterarum liberalium fines
 nimium aut extendamus aut coerceamus, *Q.*
Fabium Labeonem, Ciceroni minime probatum
 illum quidem, 4) arbitrum *Nolanis & Neapoli-*
tanis de finibus a Senatu datum, imitabimur:
qui ad locum cum venisset, cum vtrisque separatim
dicitur locutus, vt ne cupide quid agerent, ne ap-
petenter atque vt regredi, quam progredi, mallent;
 sic & nos in controuersia de artium liberalium
 finibus tuendis, ad locum cum iam ventum
 fuerit, vbi cuiusque terminos determinemus
 & suum cuique tribuamus, separatim, vt ita
 dicam, cum singulis loquamur, ne iusto latius
 progrediendo limites transgrediantur suos &
 alias in possessiones cupide & appetenter ir-
 ruant; sed & fines earum regemus & definie-

A 5

mus

- 2) Epistol. Theodosii & Valentin. p. 344. Goef.
 3) Cic. de Leg. I. 21.
 4) Cic. de Offic. I. 10.

mus ita, vt, quoniam omnes maximis & propinquitatis & adfinitatis vinculis inter se sunt coniunctae, ab litibus & iurgiis in posterum sese plane abstineant.

Cum vero de artibus liberalibus singulis agere earumque fines definire, neque huius libelli, neque huius temporis esse videatur, idque etiam ab aliis copiosius iam expositum sit; s) cum *Grammatica* sola rem transigere eiusque terminos in locum suum reponere constituimus, idque non vel propterea, vt noua plane, quaeque ad alios vel instruendos vel corrigendos facere possent, a nobis allatum iri, vel arbitremur ipsi, vel ab aliis nobis persuaderi patiamur; sed totum, qualiscumque demum videatur, libellum vel eam potissimum ob causam confecimus, vt, qualis *Grammaticus* (qui nobis hodie a multis exhibetur tam exsanguis atque elumbis, vt vel nomen illius tirones, qui humanitate imbui cupiant, deterere possit) vt, qualis, inquam, *Grammaticus* esse debeat, quique insigni hoc ac graui nomine fit dignus, doceamus atque viuam humanitatis doctoris, siue, quod mihi idem esse videtur, veri ac digni Grammatici, imaginem
 viuis

s) Io. Aug. Ernesti Prol. de finibus humaniorum studior. regundis. Lipf. 1738.

viuis coloribus quasi depictam atque expressam exhibeamus & in loco editiori exponamus omnibus iis, qui ad hanc laudem adspirant, vt iuuentutem in scholis vel publicis vel priuatis veri atque venusti sensu imbuant & ad humanitatem informant.

Grammatica (cuius vel solo nomine appellando vereor, ne quibusdam hominibus, qui rerum dignitatem atque praestantiam ex magifico verborum splendore potius, quam ex veritate aestimare solent, fastidium atque nauseam excitent; quid enim nostra aetate hac arte est vilius atque contemptius? cuiusnam disciplinae nomen, quod prae se fert, leuius minorisque nitore?) Grammatica igitur, inquam, omnium litterarum liberalium ac ingenuarum prima, quam *Sextus Empiricus* ⁶⁾ ἀφ'ετηριον τι προς την των άλλων μαθησων praeclare nominat, tamquam praeconis voce excitata, in scenam prodeat atque de iniuria sibi illata queratur & quicquid a latifundio suo sibi detractum putet, vindiciis iustis & quidem citatis atque allatis testibus non contemnendis, repetat.

Quis est vero in humanitatis disciplina tam parum versatus, quin sciat, quam male plerumque audiat Grammatica? Quis est, quaeso,

6) Adu. Gramm. I. 1.

quaeso, quem fugiat, quam angustis coerceant eam limitibus, vt, si paullulum modo hos, quos sordida atque ignobilis recentioris aetatis incitua ei praefixos putat, fines transgrediatur, exclament vndique omnes: *apage te! res tuas tibi habeto! neque in alienas possessiones iniuste inuade!* Atque hic contemptus & iniuria, qua immerito se affectam queritur Grammatica, non nostra demum aetate inualuit; sed iam tempore, quo litterae in Graecia maxime florebant, non defuere, qui eam minimi facerent eamque, tamquam syllabarum aucupem, minutiarum praeceptricem pueriliumque nugarum, quae in virum nullo modo caderent, indagatricem contemnerent. Stoici enim, vt est in vita Zenonis apud Diogenem Laertium, Grammaticam omnesque artes liberales contemnebant; idque vel propterea, quod nihil ad vitam beatam conferre ipsis videbantur. Qua quidem ratione commoti, & Epicurus non magni eandem fecit, & Pyrrho, Scepticorum pater, eam neglexit; quare etiam a Sexto Empirico ⁷⁾ *γραμματικῆς κατηγόροι* nominabantur. Vterque vero Grammaticam non propter se ipsam contemnendam esse arbitrabantur; sed aliter eorum vel propterea, quod ad sapientiam consequendam

7) Adu. Gramm. I. 13.

sequendam parum aut nihil conferre putabat: alter vero, quod ad disciplinam, qualis esset philosophia, eam referri nolebat. 8) Qui quidem Grammaticae vituperatores ac reprehenses

- 8) Ad quam causam accedit praeterea alia: ea nempe, quae Grammaticorum plerumque culpa accidebant, in artem ipsam iniuste conferebantur. Etenim cum Grammatici nonnulli atque eruditionis liberalioris magistri, fastu atque superbia elati, saepius alios despiciendos atque contemnendos esse putarent: vel propter hanc causam Zeno & qui ipsum sequebantur, Grammaticam accusabant. Quare ille ab initio statim librorum de republ., vt Diog. Laert. in vita eius, lib. VII. segm. 32, tradit, *την εγνυκλιον παιδειαν αχρηστον αποφαινω* studet. Atque Seneca, qui Zenonis disciplinam sequebatur maxime, Epist. LXXXVIII. *Ista liberalium artium consecratio, inquit, molestos, verbosos, intempestiuos, sibi placentes facit: & ideo non discentes necessaria, quia superuacua didicerunt.* Quod certe idem Zenonis consilium fuisse videtur, cur istas artes ingenuas tam parui aestimaret. Etenim auctore Diogene Laertio, l. VII. sect. 22. edit. Menag. differte monebat: *μη τας φωνας και τας λεξεις δειν υπομνημονευειν, αλλα περι την διαθεσιν της χρειας του νουν αχολεισθαι, μη ωσπερ εψησιν τινα, η σπευκσιαν αν λαμβανοντες.* Et porro saepius dixisse fertur; *μηδεν ειναι της οησεως*

fores habebant tamen, quod in ea oppugnanda
sequerentur; sed quam a rationibus idoneis
destituti, quam ignari omnisque doctrinae ex-
pertes recentiores huius artis censores ad ean-
dem

σεως (sic enim cum Casaubono loco ποιησεως
legendum esse arbitror) αλλοτριωτερον προς
καταληψιν των επισημων. Qua ratione porro
Epicurus inductus sit, ut has litteras aspernare-
tur, Sextus Empiricus adu. Mathemat. statim ab
initio narrat: Αλλ' οι μεν περι τον Επικουρον,
ως των μαθηματων μηδεν συνειργουντων προς
σοφιας τελειωσιν. Quocum comparandus est
Cic. de Fin. I. 21. *Epicurus quod parum tibi
videtur eruditus, ea caussa est, quod nullam eru-
ditionem esse duxit, nisi quae beatae vitae disci-
plinam iuuaret.* Pyrrhonis sectatores vero non
propterea artes negligendas esse putabant, quod
nihil ad vitam beatam conferrent: quid? quod
Pyrrho Grammaticae vtilitatem ipse agnouit, ut
Sextus Emp. adu. Gramm. I. 13. diserte narrat;
sed quia a dogmaticorum disciplina esset alienissi-
mus, nihilque aut affirmandum, aut negandum
crederet: etiam de Grammaticae vtilitate assen-
sum suum cohibuit. quod idem Sextus Empi-
ricus adu. Mathem. I. c. affirmat. 'Οι δε απο
Πυρρωνος, inquit, ουτε δια το μηδεν συνειργειν
αυτα προς σοφιαν. δογματικος γαρ ο λογος —
— αλλα τοιουτου τε επι των μαθηματων πα-
θοντες, οποιον εφ' ολης επαθον της Φιλοσοφιας.
Καθαπερ

dem accusandam accedant, paucis iam exponemus.

Non immerito primum Grammatica de hac sibi illata iniuria expostulat, quae potissimum continetur eo, quod, cum plerique nominis huius vim atque potestatem neque satis intellexerint, neque, quae eorum linguarum est inscitia, assequi potuerint, artem ac disciplinam ipsam, Grammaticae nomine insignitam, pro re quadam inani atque futili, quae vel pueris vel Orbiliis plagosis esset relinquenda, habuerunt non solum; sed & aliis, ne umbratili isti atque obscurae eruditioni operam darent ullam, auctores fuerunt. Cum enim Grammatica ipsa vel nominis sui modestia *litterarum* doctrinam profiteatur, atque scioli isti arrogantesque humanitatis contemptores plerumque primae verborum significationi, tamquam scopulis allisi, inhaereant eamque in interpretando vrgeant: qui potest aliter fieri, quam

Καθ'απερ γαρ επι ταυτη ηλθον ποθω του τυ-
χειν της αληθειας, ισοθενει δε μαχης ανωμα-
λια των πραγματος υπαντησαντες επεχον,
ουτω και επι των μαθηματων ορμησαντες επι
την αναληψιν αυτων, ζητουντες και το ενταυθα
μαθειν αληθες τας δε ισας ευροντες αποριας,
ουκ αποκυψαντο.

quam vt, Grammaticae notionem misere torquendo, tam exfanguem atque sordidam eam artem sibi ipsi cogitent. Credunt enim haud pauci Grammaticam omnem, quanta quantā demum sit, nullis aliis rebus, quam litterarum siue elementorum primorum cognitione, legendi scribendique peritia, declinationum, coniugationum & constructionum doctrina contineri; eaque esse omnia, quae perfectum absolutumque Grammaticum constituent.

Ac primum quidem verum est, quod Grammatica haec profiteatur omnia: quae quidem videantur minus digna, in quae tot labores vigiliaeque a nobis, qui ad perfecti Grammatici laudem adspiramus, impendantur. Nunquam sibi ipsi ignominiae aut dedecori duxit aut ducet vnquam, publice praese ferre; quod versetur in minimis quidem, sed sine quibus nemo euasit maximus; quod nugas tractet, sed quae seria ducunt. Grammatica enim *απο των γραμματων* nomen cum accepisset, atque Graecorum *τα γραμματα* Latinorum *litteris* ex asse responderent: factum exinde videtur, vt nonnulli putarent, disciplinam hanc in minimis istis lenibusque rebus subsistere, & minutiarum atque nugarum istarum, quas tractet, tamquam pilis & tricis implicitam, humi
semper

semper reperere, neque, ignobili illo onere depressam, attollere se atque altius euolare posse.

Qui quidem si των γραμματων atque *litterarum* vim & potestatem, quam veteres ipsi vocibus istis subiiciunt, satis affecuti fuissent; vocis huius ὁμωνυμια non tam turpiter se decipi passi fuissent. Γραμματα enim, aequae ac *litterae*, prima quidem elementa, quae pueri docentur, significant, atque propter hanc causam haec rudis, ut ita dicam, imperfectiorque Grammatica ab Aristotele ⁹⁾ τα γραμματα, & a Quintiliano ¹⁰⁾ *litteratura* nominabatur; nec non ille, qui prima elementa pueros docebat, & in legendo & scribendo illis voce & manu praeire solebat *litterator*, ¹¹⁾ *litterarius* ¹²⁾ & *litterio* ¹³⁾ audiebat.

Quae prima cuiuslibet linguae elementa quamquam ad fundum Grammaticae proprie pertinent, eaque sibi ipsa vindicat; quin ipsa propter hanc elementariam disciplinam saepius Grammatices nomine insignitur: haec tamen
non

- 9) Arist. Politic. VIII. 3.
10) Quintil. Inst. Or. II. 14.
11) Sueton. de ill. Gr. c. 4.
12) Tacit. Annal. XV. 3.
13) Amm. Marcell. XVII. 12.

non ea est, quam veteres *litterati* profitebantur, sed, ut cum Isidoro ¹⁴⁾ loquar, *quaedam grammaticae artis quasi infantia*, quae si adultior fuerit facta maioresque crescendo sumferit vires, tum demum insigni illo ac graui nomine digna esse videatur. Atque haec ipsa rudis, quam diximus, Grammatica, quae prima litterarum elementa tradit, quamquam minus magifico appellatur nomine, eiusque origo, a litterarum elementis deriuanda, non admodum nobilis esse videtur; non est tamen, quod vel propterea a nobis contemnatur. Etenim de litteris ipsis earumque origine, natura, inuentione, vi, vsu, variis, quas per varia temporum spatia subiere, mutationibus, orationis denique partibus omnibus, scienter diligenterque posse exponere, quis est, quin fateatur, hoc Grammatici munus neque leue, neque ignobile esse? Quis est tam parum in hoc litterarum genere versatus, quin sciat, vel periculo huius rei facto facile experiri possit, ad haec omnia recte atque caute examinanda multa atque varia eruditione, diligentia, experientia atque labore quodam improbo, quem quidem non quilibet facile sustineat, opus esse? Quis enim, ut hoc utar, *Montefalconium*, litterarum Graecarum

14) Orig. l. 13.

tum illum peritissimum atque sagacissimum interpretem, vel propterea contemnendum, aut pro inanium nugarum aucupe habendum esse putet, quod in diuino illo de Palaeographia Graeca opere litterarum Graecarum naturam, originem, inuentionem variasque ductuum per saecula singula vicissitudines exposuit? Quis erit, quaeso, qui haec Grammaticae munera non laudibus effèrenda censeat? Quis est denique, qui nesciat, quantum adiumenti illa ipsa rudis atque imperfecta Grammatica Criticae cum sacrae tum profanae tulerit? Quae cum ita sint, Sextus Empiricus illam ipsam puerilem, quam nonnulli dicunt, Grammaticam, duplicem quasi fecit: alteram, quae ipsa profiteatur, se elementa eorumque compositionem esse docturam; alteram vero, quae paullo fit profundior, neque in nuda litterarum cognitione subsistat, sed in examinanda earum natura, vi, origine & potestate versetur. ¹⁵⁾

B 2

Quae

- 15) Sextus Empir. adu. Grammat. I. 2. Πλην διττης ουσης γραμματικης, της μεν τα φοιχεια και τουτων συμπλοκην διδαξειν επαγγελομενης, και καθολου τεχνης τινος ουσης του γραφειν τε και αναγιωσκειν. της δε βαδυτερως παρα ταυτην δυναμεως, ουκ εν ψιλη γραμματων γνωσει κειμενης.

Quae profecto puerilis, quae dicitur, Grammatica sciolis istis atque nasutulis rei grammaticae contemtoribus, qui sublimi quasi vertice sidera feriunt, si elaboranda effingendaque traderetur, sudarent sane multum & algerent.

Verum non est, quod Grammatica de suo nomine erubescat; non est, quod vel propterea aliis disciplinis vel dignitate vel utilitate cedat: quia illae ipsae litterae & τα γραμματα, quae proficitur ipsa, non sunt eiusmodi, ut eam in contemptum ignominiamque ducere, nisi apud imperitos huiusque rei parum gnaros,

μενης· ἀλλὰ ἵκαν τῷ ἐξετάζειν τὴν εὐρεσίαν αὐτῶν καὶ τὴν φύσιν, ἐπὶ δὲ τὰ ἐκ τούτων συνεστώτα λόγον μέρη, καὶ εἰ τι τῆς αὐτῆς ἰδέας θεωρεῖται. Quare etiam Quintilianus, acutus ille subtilisque Grammaticus, Institut. Or. I. 4. *vel sola*, inquit, *omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis. Ne quis igitur tamquam parua fastidiat grammatices elementa, non quia magnae sit operae, consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semiuocalium numerum mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri huius adeuntibus apparebit, multa rerum subtilitas, quae non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit. An cuiuslibet auris est, exigere litterarum sonos? Non hercule magis, quam neruorum.*

ros, possint. Nam vocem Latinorum *litterae* primo quod attinet, haec non elementa solum, sed etiam disciplinas, quae litterarum monumenta continent, & quae harum ope posteritati conseruantur & haereditati quasi traduntur, significat. Quid? quod, vocem *littera* pro scripto siue libello non a poëtis solum, sed etiam a scriptoribus orationis solutae vsurpari, neminem fugere arbitror. Graecorum vero το γραμμα pro ipso scripto siue libello, & soluta quidem oratione composito, adhiberi, nemo, vt arbitror, ibit inficias, qui vel vnus Callimachi in Cleombrotum Ambraciotam epigrammatis meminert. ¹⁶⁾ Haec igitur

B 3

prima

- 16) Εἶπας, Ἥλιε χαῖρε, Κλεομβροτοῦ μβρακιωτῆς
 Ἑλάτ' ἀφ' ὑψηλοῦ τειχεὸς εἰς αἶθρην,
 Αἴξιον οὐδενὶ δῶν θανάτου κενόν, ἀλλὰ Πλαταῖνος
 Ἐν τοῦ περι ψυχῆς γραμμ' ἀναλεξαμένος.

Quae de Latinorum Graecorumque verbis, *litterae* & τα γραμματα, obseruauimus, non est, quod copiosius illustremus; quin putida atque minuta diligentia nonnullis videatur. Cum vero haud pauci, quae sit horum verborum, cum apud Graecos, tum apud Latinos, vis atque potestas, aut ignorare, aut minus cogitare, eo- que in errorem duci videantur, vt abiectius de Grammatica sentiant; quae ad confirmanda supra a nobis dicta facere possent, paucis defun- gemur:

prima erat iniuria, quae a Grammatica erat depellenda, & quae ab interpretandi eius nominis calumnia quadam oriebatur, qua ista
 nulla

gemur: plura qui velit, adeat S. V. Erneſti Pro-
 luſ. de finibus humanior. litterar. regund. p. 14.
 Vouerum de Polymathia, c. IV. Voſſium de
 arte Grammatica, I. 1. Mauſaccum ad Harpo-
 crat. p. 331. Sext. Empir. adu. Gramm. I. 2.
Litteras Latinorum non minus, quam *τα γραμ-
 ματα* Graecorum, primum ſcriptum quoduis ſiue
 libellum ſignificare, patet in primis e loco Cice-
 ronis, qui eſt de Diuin. II. 2. vbi *Graecae de
 Philoſophia litterae* idem ſere ſignificant ac philo-
 ſophorum Graecorum monumenta. Deinde vero
 voces iſtae *tabulas & ſcripta publica* quaecun-
 que, vt Verrin. III. 77. indicant. Etenim *litte-
 rae publicanorum*, quarum ibidem fit mentio,
τοις δημοσις γραμμασι apud Sext. Empir. adu.
 Gramm. I. 2. & *κοινς γραμμασι* apud Demoſth.
 ex aſſe reſpondent. Porro voces iſtae artium ac
 diſciplinarum ingenuarum ambitum omnem &
 totum, quantum quantum eſt, philoſophiae ſtu-
 dium indicant. Hinc *Graecae illae Latinaeque
 litterae* a Cicerone ſaepius laudantur. Atque exin-
 de demum *litterarum Graecarum* vis, quibus in-
 ſtructus Cato eruditius caeteris diſputare, (Cic.
 Cat. I.) & *των γραμματων* poteſtas, quibus im-
 butus Paullus Feſto inſanire videbatur, (Aſtor.
 26, 24.) melius intelligetur. Quare etiam *Am-
 monius*

nulla fere alia re, quam pueros in legendo scribendoque exercendi disciplina contineri haud pauci putarent. Est vero maior adhuc Grammaticae nostrae dignitas atque praestantia.

B 4

tia.

monius in libello elegantissimo: περι ὁμοίων καὶ διαφορῶν λέξεων. postquam, γραμματικῶν χειρῶν διαφέρειν, docuisset: καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ, pergīt, πολλὰ φάμεν εἰδέναι γραμμάτια· τὸν δὲ οὐ γὰρ τα εἰκοσι τεττάρᾳ, ἀλλὰ τὸν τῶν πολλῶν εὐπειρόν γραμματικῶν. Hinc ἀγραμμάτος pro illiterato, siue eruditionis omnis experte, & litteratissimus pro eo, qui eruditione varia est instructus, occurrit. Denique & litterae & τὰ γραμμάτια artem Grammaticam notant. Cicero de Or. I. 3. *Studium litterarum, quod profitentur ii, qui Grammatici vocantur. Litteratus saepius est is, qui linguae cuiusdam ita est peritus, ut & loqui bene & scribere eleganter possit, Cic. Off. I. 37. & litterate loqui idem fere est, ac accurate regulisque artis conuenienter loqui. Quod certam iam vidit Sextus Empiricus adu. Gramm. I. 2. ita fere differens: ταχὺ δὲ, ὡς φασὶν οἱ περὶ τοῦ Ἀσκληπιαδῆν καὶ αὐτῆ μὲν ἀπὸ μὲν τῶν γραμματικῶν ὀνομασίᾳ, οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ, ἀφ' ὧν καὶ ἡ γραμματικιστικῆ: ἀλλ' ἐκεῖνη μὲν, ὡς εἶπεν, ἀπὸ τῶν χειρῶν, αὐτῆ δὲ ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων, περὶ οἷς ποιεῖται. Quare etiam Augustin. Confess. adamaueram, inquit, Latinas litteras,*

Haec primordia tantum & quasi proeemium, quo ad variam illam copiosamque eruditionem adducuntur pueri, recte dixeris. Quae quidem, quam populus quidem dicere solet,

teras, non quas primi magistri, sed quas docent, qui Grammatici vocantur. Quae haecenus de litterarum & τῶν γραμματικῶν vocibus a nobis disputata sunt, illustrabunt optime ea, quae Sueton. de illustr. Gramm. c. 4. e Cornelii Nepotis libello de litterato profert: appellatio Grammaticorum Graeca consuetudine inualuit; sed initio litterati vocabantur. Cornelius Nepos ipse in libello, quo litteratum ab erudito distinguit: Litteratos vulgo quidem appellari, ait, eos, qui aliquid diligenter & accurate scienterque possent aut dicere aut scribere: caeterum proprie sic appellandos, qui a Graecis γραμματικοὶ nominentur, eosdem litteratos vocitatos. Quam quidem significationem duplicem, quae vocibus istis subiecta est, cum bene obseruarent veteres, sedulo cauerunt, ne quis hanc, quae prima litterarum elementa tractat, Grammaticam perfectam atque absolutam illam esse putaret, de qua ὁ πρῶτος Erasmus in vita Originis praedicat: minori negotio tres iuris doctores absolueres, quam vnum Grammaticum, qualis fuit Aristarchus apud Graecos, apud Latinos Seruius Donatus. Quare etiam grammaticum a grammatista, litteratum a litteratore, grammaticam a grammatistica

solet, (penes quem ius sermonis esse, quis est, qui nesciat?) si Grammatica dicenda erit, *ποιως μὲν*, vt Sextus Empiricus inquit, ¹⁷⁾ καὶ *ἰδίως* appellanda erit.

Quid tandem, huius artis contemptores castigatoresque saepius crepare audies: quid nobis qualemque *communem* & quasi *propriam* Grammaticam narratis? quid, quaeso, vigilantes somnare videmini? Quae vero est illa, quam cum Sexto Empirico vestro *τὴν τελειήν γραμματικὴν* nominare soletis? Nonne omnis illius cura intra recte legendi scribendique doctrinam se cohibet, & si altius se extulerit, ad recte loquendi scientiam ascendit? Qui si in-

B 5

telligerent

tistica multum differre arbitrabantur, aliamque *τελειωτέραν*, aliam vero *ατελεσεραν* & *παιδευτικὴν γραμματικὴν* faciebant. Vid. Mau-
sacc. ad Harpocrat. p. 330. Vossium de Art. Gramm. I. 1. Vouerum de Polymath. c. IV. & V. Sext. Empir. adu. Gramm. I. 2. Quae omnia Sucton. de illustr. Gramm. c. 4. confirmat: *sicut, qui litteratum a litteratore distinguunt, vt Graeci grammaticum a grammatista, & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existimant.* Atque Apuleius in Florida belle dixit: *prima cratera litteratoris ruditatem eximit, secunda grammatici doctrina instruit.*

17) Adu. Gramm. I. 2.

telligerent satis, quid sit recte loqui & scribere, profecto non esset, quod cum illis litigaremur. Sed cum nunquam didicerint, neque, quae est ingenii eorum tenuitas, assequi satis potuerint Horatii illud:

Scribendi recte, sapere est & principium & fons.
quod quale sit, inquam, quantamque recte sapere ad recte scribendum intelligendumque habeat vim, cum plane ignorent, obtrudunt nobis Grammaticam, nescio quam, tenuem ac ieiunam, quae verborum significationum eruendarum molesta sedulitate, formularum phrasiumque decantatione inani, elegantiarumque, quas Zierlichkeiten sua ex interpretandi disciplina reddunt, obseruandarum pruritu contineatur: qua ab iniuria nouaque calumnia Grammaticam, quia patrocinium eius suscepimus, defendamus & tueamur necesse est.

Nunquam igitur sciolis istis atque iniquis censoribus concedemus, Grammaticam intra recte scribendi & loquendi, quamquam & hoc, qualecumque videtur, plus in recessu habet, quam in fronte promittit, curam subsistere. Latius profecto patet atque iniuste plane de fundo suo deiecta & suis, quibus olim continebatur finibus, exclusa est a recentiori ignorantia. Qui vero fuerunt, inquit illi, vete-

res

res eius limites, in quos sit reponenda? *Poëtarum interpretatio.* Haec enim olim proprie ad Grammaticae fundum pertinebat; hanc igitur sibi vindicabit. Atque hic audio nonnullos, qui ad interpretandos poëtas gustu solum, quem dicunt, quodam, non autem vmbatili illa subtilitate opus esse putant, Grammaticae occinere: quae tandem ista erit, quam iactas, poëtarum interpretatio, quae ieiune ac nude omnia in forum quasi propellis: neque diuinis illis motibus, quos poëtarum carmina spirant, repletum pectus vnquam habes? Qui quidem poëtas si enarrant non grammaticae prius, sed ita statim eos explicari volunt, vt sentire magis ac degustare, quam intelligere & ratione complecti, pulchrum & diuinum illud, quod poëtarum carminibus recte inesse dicitur, videamur, atque, vt eodem afflatu eademque illa diuina vi, qua repleti vates illi cecinissent, repleamur & ipsi & ad admirationem quasi rapiamur.

Qui si didicissent, quid sit interpretari grammaticae, aliis non tam turpiter sese darent, & Grammaticam a poëtarum interpretatione excluderent. Quid autem est interpretari Grammaticae? Quantum ego quidem hac in re video, hoc nemo profiteri poterit, nisi, qui
ostenderit

ostenderit atque ex usu loquendi confirmauerit, quam singulis vocibus vim atque potestatem veteres subiecerint, quam latis aut angustis limitibus notionem quandam constrinxerint; quam elegantes denique atque subtiles in ideis rerum verbis exprimendis edifferendisque fuerint: atque haec qui recte ceperit omnia, quique singulorum verborum vim & potestatem assecutus fuerit; qui denique ex mythologia siue veterum Theologia, antiquitatis, geographiae, historiae penu locis obscuris lucem asperferit, & totius loci cuiusdam e veterum libris dispositionem elocutionemque rite atque accurate exposuerit, num ille non poëtas intelligere atque interpretari posse videretur? Cum vero Grammaticae subiniqui reprehenses haec omnia, qualia sint, non recte assecuti videantur: poëtarum interpretationem, nescio quam, somniunt. Quae sint in poëtarum carminibus pulchra atque venusta, exponunt, antequam verba interpretati sunt grammaticae. Haec sentiri melius, quam intelligi atque explicari posse, cum ambitione quadam exclamant: quae si quis non sentiat atque degustet quasi, quam sint bella atque iucunda, stupidum plane atque callo quasi obductum pectus habere dicunt.

Quae

Quae noua poëtarum interpretum soboles, qui pulchra atque venusta in eorum diuinis operibus sentiri atque praelibari posse prius arbitrantur, quam verborum singulorum vis ac potestas accurate perspecta atque percepta sit, coenae cuiusdam magistri non absimiles esse videntur, qui, parata mensa, appositis omnibus ferculis, non ad comedendum prius admittit vocatos conuiuas, quam annili quadam cum loquacitate exposuerit, singuli cibi appositi, iura, fercula, promulsis atque mensae secundae quam bene & belle sapiant, quam gulae blandiantur, quam demortuam pene famem excutiant atque leniant. Nonne vndique omnes isti acclamabunt: parce nugatoriae isti tuae eloquentiae; portiunculam unicuique suam distribue, quam sint bella, iucunda atque suauia, ipsi, quibus palatum minime occalluit, mox experiemur. Atque vt imperitis sese eo melius venditent noui isti poëtarum interpretes, noua plane atque inaudita verba procidunt, quibus sensus ille pulchritudinis atque venustatis earumque expositio sint insignienda. In quo profecto Plautinum illum coquum ¹⁸⁾ imitari mihi videntur, qui, vt se lenoni, cui operam suam locauerat, commendaret, caeteros omnes

18) Pseud. 3, 2, 42.

omnes, tamquam artis coquendi & condiendi vel ignaros, prae se despiciebat, nouaque plane condiendi genera ex ingenio suo fingebat: *cicilendrum* nempe, *polindrium*, *macidem*, *cicimandrum*, *happalopsidem*, *cataraëtriam*, quae omnia mera atque inania sunt verba, quae quidem magnifice sonant atque imperitis imponunt, sed nulla illis subest sententia.

Sed ut reuertatur, unde digressa est nostra oratio, obsignatis quasi tabulis agemus atque docebimus, scriptorum veterum inprimisque poetarum interpretationem propriam sibi vindicare Grammaticam: atque hanc in rem Sextum Empiricum & Quintilianum, tamquam testes maxime idoneos, adhibebimus. Priorem igitur audiamus. Qui quidem etsi eos minime ferendos putet probandosque, qui Grammaticam, aut artem aut scientiam experientiamque rerum, quae in veterum libris deprehendantur, esse affirmant; tamen in eo omnes Grammaticos & consentire & recte iudicare censet, quod ipsa sit rerum, quae in poetis & aliis scriptoribus occurrant, cognitio atque scientia. Quare Dionysii Thracis, Grammatici cuiusdam haud ignobilis, artis grammaticae defensionem, si a paucis discesseris, non improbandam aut reiiciendam esse putat.

putat. Διονυσιος μὲν οὖν, inquit, ¹⁹⁾ ὁ Θραξ ἐν τοῖς παραγγέλμασι Φησι; Γραμματικὴ ἐστὶν ἐμπειρία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. ²⁰⁾ Qui vero fuit συγγραφεὶς illi, idem optime exponit: συγγραφεὶς καλῶν, ὡς ἐστὶν ἐν τῆς πρὸς τοὺς ποιητὰς ἀντεμφάσεως προδηλόν, οὐκ ἄλλοις τινάς, ἢ τοὺς καταλογαδὴν πραγματευσαμένους. Quam ἐμπειρίας vocem, quamquam ille Grammaticae propriae, & eo sensu, quo in philosophorum scholis usurpatur, non tribuendam esse arbitratur; tamen ita ipsi iure competere censet, ut sit ἐξ ὅχως καὶ ἐπὶ τῆς τῶν πολλῶν καὶ ποιητῶν πραγμάτων γνώσεως. Ex quo etiam quemlibet facile perspecturum esse arbitror, cur Grammatica πολυμαθία, & Grammaticὶ πολυμαθεῖς & Φιλολογοὶ saepius nominentur. Hunc Sextum Empiricum excipiat Quintilianus, qui poëtarum interpretationem etiam Grammaticae propriam facit. Etenim ille Instit. Or. I. 4. *Haec igitur professio, cum brevissime in duas partes diuidatur, recte loquendi*

19) Adu. Gramm. I. 3.

20) Sueton. de ill. Gramm. c. 4. e Cornelii Nepotis libello, quo distinguit litteratum ab erudito, idem confirmat; caeterum, inquit Nepos, proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui a Graecis γραμματικοὶ nominantur.

loquendi scientiam & poetarum interpretationem plus habet in recessu, quam fronte promittit. Atque L. II. c. I. idem: Grammaticae, inquit, quam in Latinum transferentes, litteraturam vocauerunt, fines suos norit, praesertim tantum ab hac appellationis suae paupertate, intra quam primi illi consistere, prouecta. Nam tenuis a fonte, adsumtis poetarum historicorumque viribus, pleno iam satis alueo fluit: cum praeter rationem recte loquendi, non parum alioqui copiosam, prope maximarum artium scientiam amplexa sit.

Atque hic profecto vereor, ne nonnullis bilem atque stomachum moueamus, cum quibus singulis, quo quisque erit cerebrofior, eo acrius vehementiusque nobis pugnandum colluctandumque esset. Quid enim illis potest esse molestius? quid ferent, bone Deus, indignius? qua, quaeso, re citius ad iram, lites, iurgia, conuicia prouocari eos dixeris, quam si videant, eam Grammaticam, quam tam ieiunam & tenuem esse antea putabant, ut ne ad poetarum interpretationem quidem, tamquam stupore quodam atque callo, qui venustatis & pulchritudinis sensum nullum omnino capiat, obductam, admittendam, sed fustibus quasi ex aliena domo abigendam esse arbitrabantur: qua re citius, inquam, bilis & stomachus

com-

commouebitur illis, quam si, illam tam latius patere & vltra poëtarum interpretationem progredi, intellexerint? At nos, cum finis litium minus amantes, & a natura pacis studiosi, cum his hominibus ipsi non congrediemur: cum robustiori enim aut importuniori saltem iniquam semper concertationem esse audiuius; sed turbæ atque acerrimæ huic pugnae nos ita commode subducemus, vt Grammaticæ latifundium ab iniusta aliorum in illud irruptione & iniqua illi, quicquid potuerunt, detrahendi malitia veteres Grammaticos ipsos defendere atque tueri sinamus. Verum hoc impune a nobis nunquam ferent Grammaticæ immodesti vituperatores, quod pro magno atque insigni beneficio id nobis reputandum esse censeant, quo tandem Grammaticis, licet non omnem quidem, sed aliquam poëtarum interpretationem concedant. quamuis grammaticam illam poëtarum interpretationem toto caelo ab illa, quæ vatum carmina non intelligere solum, sed sentire & gustare siue *audire* quasi doceat, differre contendunt. Quasi vero ad illam ipsam, quam dicunt, poëtarum interpretationem parum fere aut nihil eruditionis & litterarum opus sit. Qui si vnquam secum reputauissent, quibus potissimis rationi-

bus veteres inducti, poëtarum enarrationem Grammatices quasi propriam fecissent: in ea enim illam totam occupatam esse & quasi regnare atque dominari voluerunt; profecto non haberent, quod Grammaticam sua dignitate vel minimum defraudarent.

Constat enim inter omnes, poëtarum libros apud veteres, tamquam promptuarium omnium fere artium ac litterarum fuisse, e quo peterent, quicquid ad puerorum ingenium vel formandum, vel instruendum, aut ad animum pietatis probitatisque praeceptis imbuendum, aut ad pectus contra fortunae iniurias corroborandum facere aliquo modo posse videretur. quare pueris nihil fere, nisi poëtas legendos & diurna nocturnaue manu versandos tradiderunt. Quicquid enim Theologiae, Physiologiae, Physicae, Astronomiae, Philosophiae, Historiae, Geographiae caeterarumque omnium artium ac disciplinarum scientiam constituit, ea fere omnia poëtae libris suis complectenda iisque intexenda esse putarunt. Atque haec quoque huius rei est causa, cur veteres Grammaticum pectus omni eruditionis copia instructum ad eorum interpretationem afferre voluerunt. Erant enim poëtarum volumina instar oraculi, a quo rerum diuinarum humanarumque,

que, omnium litterarum peteretur cognitio & hauriretur: quam ob rem etiam ipsi, optimi virtutis magistri, probitatis praeceptores ingenii, atque philosophi, non acutissimi atque subtilissimi quidem, sed suavissimi tamen & ad animum commouendum emolliendumque valentissimi habebantur. ²¹⁾ Quamquam enim poëtae aurium delectationem sensuumque voluptatem spectabant illi quidem; huius rei tamen solius rationem habendam esse, nunquam arbitrabantur. Cum igitur poëtarum libri omni eruditione sint refertissimi, nihilque fere, quod & ad instituendos & ad formandos hominum animos facere posse videretur, a se omis-

C 2

sum

- 21) Scholiastes minor Homeri ad *Οδυσσ. γ. Το αρχαιον*, inquit, *οι αιοιοι φιλοσοφων ταξιν επειχον*. Inde etiam σοφοι & σοφισοι dicti. *Quinctil. Inst. Or. I. 10.* & ad *Pindari Isthmic. Od. V.* enarrator Graecus addit; *Σοφισας και σοφους ελεγον τους ποιητας*. Atque Plutarchus in libello, cur Pythia oracula non edat carmine, p. m. 716: *Προτερον μεν εν τοις ποιημασιν εξεφερον οι φιλοσοφοι τα δογματα και τους λογους, ωσπερ Ορφευς και Ήσιοδος και Παρμενιδης και Ξενοφανης και Εμπεδοκλους και Θαλης. Ύστερον δε επαυσαντο και πεπαυνται χωρευμενοι μετροις πλην σου, Σεραπειων· δια σου δε αυθις εις φιλοσοφικην ποιητικην κατεισιν, κ. τ. λ.* Vid. *Quinctil. Inst. Or. I. 4.*

sum esse voluerunt; sapientissimi quoque ac prudentissimi veterum in eorum lectione ac in interpretatione pueros praecipue exercendos esse arbitrabantur.

Atque in hac ipsa puerorum per poëtarum lectionem instituendorum formandorumque ratione veteres sane recentiores & sapientia & prudentia multum superasse videntur. Etenim illi iuuentutem magis ad hoc adducendam affuefaciendamque esse credebant, vt in illis ipsis legendis audiendisque delectatione, tamquam opsonio, frueretur illa quidem; sed omnia, quae ex eorum lectione hauriret, ad vtilitatem sapientiamque referret potius, quam ad suauiter molliterque sentiendi facultatem: atque, nisi hac ratione lectio eorum cum pueris institueretur, arcendos eos potius ab ea, quam adducendos esse, putarunt. Quod sane eleganter *Plutarchus* de audiendis poëtis, C. I. iam admonuit: Διο δε, inquit, μη μονον εν ταις περι εδωδην και ποσιν ηδοναις διαφυλαττειν ευχημονας αυτους· ετι δε μαλλον εν ταις ακροασει και αγνωσσειν εδιζειν ωσπερ οψω χρωμενους μετριως τω τερποντι, το χρησιμον απ' αυτου και το σωτηριον διακειν. Quodsi igitur hac ratione cum iuuenili aetate instituaturs poëtarum lectio, fieri aliter non potest, quam vt & melior redatur

datur & probior, & venustatis pulchritudinis-
 que illo, quem profecto non omnino negligendum
 esse putamus, sensu sua sponte imbuatur;
 licet huic rei nullam dedisse videamur operam
 anxiam vel nimis putidam. Quemadmodum
 enim cibo, quem quotidie sumimus ad corpus
 alendum bonumque inde sanguinem ducendum,
 utimur quidem, & delectatione voluptateque,
 quas praebet ille, fruimur, licet non vel pro-
 pterea eum sumendum putarem; ita in poetis
 & legendis & interpretandis id vnice spectan-
 dum agendumque esse videtur, vt, verbis eo-
 rum rite recteque intellectis, quae sit eorum mens
 & consilium, quae praeceptorum morumque no-
 tationum, quas exhibent, vis ad animum virtute
 imbuendum atque formandum, exponamus:
 quae enim ad pulchritudinis venustatisque sen-
 sum faciunt, vltro sese in puerorum animo vel
 ipsis legendis poetis insinuatura esse, vel pignore
 cum quouis certare ausim. Sapientissimus igitur
 idem Plutarchus ²²⁾ auctor est, vt philo-
 sophia sit interpretandorum poetarum modera-
 trix: Ου φευκτεον εστι, inquit, τα ποιηματα τοις φιλο-
 σοφειν μελλουσιν, αλλ' εν ποιημασι προς φιλοσοφητεον,
 εδισσομενους εν τω τερποντι το χρηστιμον ζητειν και
 αγαπην, ει δε μη, διαμαχεσθαι και δυσχεραινειν.

C 3

Quodsi

22) De audiend. poet. c. 1.

Quodsi igitur haec sola, quam exposui-
 mus atque Plutarchi auctoritate confirmauimus,
 vera ac genuina poëtarum interpretatio dicen-
 da videtur: eam Grammatica sibi propriam
 & tamquam fundum suum vindicare potest;
 neminemque, qui vel aliquam harum littera-
 rum studiis operam dederit, fore arbitror, qui
 inficias eat, magnam eamque variam ad poë-
 tarum interpretationem iustam atque idoneam
 litterarum copiam & apparatus requiri. quo
 vel solo si Grammaticus sit instructus, sibi ma-
 gnopere gratulandum esse putabit, neque vn-
 quam professionem suam tamquam sordidam
 & abiectam habendam esse credat. Etenim
 quali & quanta, vt hoc vtar, litterarum &
 artium cognitione illi opus esse dixeris, qui vel
 vnum *Homerum* interpretari grammaticae au-
 deat. Quanta earum copia in *Eustathio*, gram-
 matico Homeri interprete illo accuratissimo &
 subtilissimo latet: qua instructi si recentiores
 illi, vt ita dicam, *αιδητικοι* enarratores ad eum
 interpretandum accessissent; haberet profecto
 Homerus, quod sibi de sua sorte gratularetur.
 Quam vero sit arduum atque difficile, vnum
 Homerum interpretari grammaticae; quam in-
 structum & imbutum variis iisque infinitis fere
 litteris pectus ad eius enarrationem afferamus,
 necesse

neceſſe fit, copioſius illuſtrare ſi vellemus, libelli huius modum excederemus; quare harum rerum amantes cupidosque tirones (nam iis potiſſimum, non abſolutis arbitris, qui, vel me non monente, haec omnia melius norunt, haec ſcribenda eſſe duximus) ad elegantiſſimum omnique doctrina refertiſſimum *Roberti Woodii* libellum nuper ex lingua Anglica Germanice redditum remittimus; vbi ea omnia, quae diximus, copioſius illuſtrantur. ²³⁾

Postquam igitur Grammaticam contra recentioris inſcitiae maleuolae calumnias ſatis ſuperque defendimus, eique poëtarum interpretationem, a qua eam abigendam eſſe illa arbitrabatur, propriam aſſeruimus; feſtinat

C 4

noſtra

- 23) Prodiit nitidus iſte libellus Anglice primum Londini 1769, ita inſcriptus: *An Eſſay on the original Genius of Homer, & Germanica deinde verſio* Francof. ad Moen. 1773. vbi accuratiſſimus ille Homeri interpres ipſe variarum litterarum copiam, quae in illo latent, p. 11. ſic exponit: *Wir mögen ihn als Geographen, als Reiſenden, als Geſchichtſchreiber, oder als Chronologen betrachten; wir mögen unſere Aufmerkſamkeit auf ſeine Religion und Mythologie, auf ſeine Sitten und Gebräuche, oder auf ſeine Sprache und Wiſſenſchaft richten: ſo wird aus allen dieſen Geſichtspunkten ſeine Nachahmung unſerer Betrachtung würdig ſeyn.*

nostra oratio eo, vt Grammaticae arbitros ex
 veteribus producamus, qui quidem ei non
 solum poëtarum enarrationem tribuunt; sed
 multo latius serpere patiuntur, vt omnes fere
 disciplinas & artes complectatur. Atque ne
 quis nos Grammaticae fines nimis extendere
 calumnietur, probe teneat ea, quae supra de
Grammatica perfecta e Sexto Empirico docui-
 mus. Etenim si eam multo latius, quam vul-
 go putamus, patere diximus, de *γραμματική*
τελειωτέρη haec dicta sint: de qua copiosius
 Mauillac. ad Harpocrat. Lexicon. p. 330 sq.
 disputat. Quam multa vero eaque infinita
 fere Grammatica nostra complectatur, Sextus
 Empiricus adu. Gramm. I. 3. e Charete, Gram-
 matico, haud ignobili, ita exposuit: *Χαρης δε*
εν τῷ πρώτῳ περι γραμματικης, την τελειων Φησι
γραμματικην εξην ειναι απο τεχνης διαγνωσικην των
παρ' Ελλησι λευτων και νοητων επι το ακριβεστατον.
 Quae quidem Charetis professio ne cui absona
 atque omnem veritatem excedere videatur,
 Quintilianum, optimum iuuenum praeceptor-
 em, de hac re differentem inducamus, vt
 Charetis verbis eo maiorem fidem conciliet.
Nec poëtas, inquit, legisse satis est, excutiendum
omne scriptorum genus: non propter historias
modo, sed verba, quae frequenter ius ab auctori-
 bus

bus sumant. Tum nec citra Musicen Grammatice potest esse perfecta, cum ei de metris rythmisque dicendum sit. Nec si rationem siderum ignorat, poëtas intelligat: qui, ut alia mittam, toties ortu occasuque signorum in declarandis temporibus utuntur. Nec ignarae physicae, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima quaestionum naturalium subtilitate repetitos; tum vel propter Empedoclem in Graecis, Varronem ac Lucretium in Latinis, qui praecepta sapientiae versibus tradiderunt. Eloquentia quoque non mediocri est opus, ut de unaquaque earum, quas demonstrauimus, rerum dicat proprie & copiose. Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac ieiunam, cauillantur: quae nisi oratoris fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris, corruet. necessaria pueris, iucunda senibus; dulcis secretorum comes: & quae vel sola omni studiorum genere plus habet operis, quam ostentationis. Atque cum his consentit vel ipse Seneca, Ep. LXXXVIII. Cum Grammaticus, inquit, circa curam sermonis versetur & si latius euagari vult, circa historicos iam, ut longissime fines suos proferat, circa carmina.

Atque hoc modo Grammaticae latifundium, a quo se maleuolorum quorundam vi atque iniuria depulsum iure meritoque quere-

batur, asseruimus, idque, quod recentioris aetatis nonnullorum calumnia ipsi detractum cupiebat, iustis vindiciis repetimus: quid? quod grammaticae artis defensores ac tutores, veterum probatissimos, manum cum eius aduersariis conferentes, vt in veteri formula, fecimus: quibus ipsis rei grammaticae vindicibus si fidem nullam habeant istius contemptores ac reprehensores: quibus disceptatoribus, quibus iudicibus, bone Deus! controuersiam tantam tollemus? Sed horum conuicia ac maleuolas obtrectationes minus curemus. Restituti sunt Grammaticae fines. suum sibi tributum ac assertum merito gaudet. Mussitent, indignentur, succenseant & quicquid moliantur istius contemptores, in saluo ac tuto est Grammatica.

Quamquam vero de finibus & limitibus, quibus contineatur Grammatica, nullus dubitandi disceptandique locus relictus esse videtur, nisi forsan iis, qui Pyrrhonis castra sequuntur, quibuscum non est, quod copiosius disputemus: tamen suboritur hic quaestio de ratione, qua Grammatica in veterum auctorum interpretatione fit vtendum. Materia enim, quam tractat, constituta & definita quidem omnibus videtur; sed quomodo in ipsa veterum librorum interpretatione versari debeat, hinc nouae lites,

lites, discordiae atque iurgia. Sunt enim e veteribus non minus, quam e recentioribus, qui rerum obscurarum atque inter se complexarum distinguendarum studio ducti, varia variis in enarratione veterum auctorum officia tribuant: atque ita Grammatici munus tam angustis & arctis limitibus coercent, vt de hac noua sibi illata iniuria Grammatica iure meritoque nouam actionem intendere posse videatur. Quae vero nouae huius actionis sit ratio; quid quaerendum exoptulandumque; quid denique sibi iniuste detractum, repetendum atque restituendum putet, quam breuissime fieri poterit, exponemus.

Neminem, qui in veterum libris vel parum sit versatus, neque artis grammaticae plane expers, fugere posse arbitror, quae de *Grammatici*, *Philologi* atque *Critici* discrimine & veteres & recentiores prae se tulerint aut somniauerint. Quae quidem si seiungenda atque distinguenda videantur, cogitatione quidem, sed re atque natura separari alterum ab altero, salua Grammatica, quam effingimus atque elaboramus, minime poterit.

Ac primum in discrimine, quod inter *Grammaticam* & *Philologiam* esse videatur, nec veteres nec recentiores inter sese consentiunt; sed

fed alter ab altero vehementer fententia fua
 difcrepat, vt inde facile perfpicere quilibet po-
 fit, totam iftam rem effe tam coniunctam atque
 inter fe complexam, vt vix ac ne vix quidem,
 quo potiffimum difcrimen illud contineatur,
 dicere poffis. Grammaticam plerumque, ne-
 fcio quam, faciunt, quae in linguae cuiusque
 vim atque indolem inquirat, naturam illius
 perfcrutetur, viamque, qua ad illius genium
 accurate perfpicendum commode ac tuto ince-
 damus, muniat atque oftendat; quae vocum
 originem notationemque in ipfa auctorum in-
 terpretatione exponat; varias easque inter fe
 coniunctas fignificationes e tenebris quafi eruat
 & ad claffes quasdam redigat; quae fingulas
 porro dicendi formas atque linguae cuiusque
 proprietatem explicet, & vt breuiter dicam,
 cui verborum magis, quam rerum, curam in-
 iunctam effe arbitrantur. Quae fi fola effet
 Grammaticae profeflio, eaque rite ac religiofe
 fungerentur illius cultores, nullum profecto
 aliud, quam Grammatici, nomen ac laudem
 ambirem. Etenim verba & res, quae ipsis
 fubiectae funt, tam amice inter fe funt coniun-
 ctae, vt, feiuncta atque feppofita cognitione
 rerum, nulla vnquam verborum cura, mea
 quidem ex fententia, locum habere poffe vi-
 deatur.

deatus. De hac vero re alio forsan loco plura dicendi erit maior opportunitas.

Ad *Philologiam* nunc veniamus, atque videamus, qualem nobis isti fingant atque adumbrent. quam quidem, ut supra iam monuimus, a verborum cura plane remouent, soli rerum cognitioni addicunt. *Philologum* enim dicunt esse eum, qui, relicta atque seposita verborum cura, antiquitatum, historiae, geographiae caeterarumque disciplinarum omnium cognitionem ad veterum auctorum locos subobscuros interpretandos afferat: qui de scriptoris castitate, puritate atque venustate iudicet; qui denique linguae vtriusque, tam Graecae, quam Latinae, fata varia exponat, & res, quae sint memoria dignae, illustret atque explicet. Qua in *Philologiae* & *Grammaticae* distinctione fingenda habent illi quidem ex veteribus nonnullos, quos sequantur. Etenim non Seneca solum, Ep. CIII. alia *Philologiae*, alia *Grammaticae* munera fecit; sed Stoici fere omnes, ex Zenonis disciplina, *φιλολογικῶν* & *λογοφιλικῶν*, nescio quam, fingeant. ²⁴⁾

Atque hoc *Philologiae* & *Grammaticae* discrimen, quod quidem nonnulli, veterum auctoritate commoti, prae se ferunt, quod attinet,

24) Vid. Vouerum de Polymath. c. XV.

tinet, equidem non is sum, qui negem, Phi-
 lologum a Grammatico tecnico illo, quem
 supra, de Grammatistica, siue de Grammatica
 rudiori cum loqueremur, copiosius descripsi-
 mus, posse quodammodo distingui atque
 seiungi: quin ipse *Seneca*, quem in rem prae-
 sentem aduenire iubent aduersarii, ita mihi in-
 terpretandus esse videtur; sed Grammaticam
 augustiori quadam atque illa, quam supra ex-
 hibuimus, notione si tibi cogitaueris, nun-
 quam illud concedendum putabimus. Nam,
 vt nihil dicamus, quod supra leuiter iam teti-
 gimus, verborum curam, sine cognitione
 rerum, quae illis subiectae sint, esse omnino
 nullam, iam veteres ipsi, qui in hac re aliquid
 videre volebant, putarunt, Philologum &
 Grammaticum esse inter se coniunctos. Τοφιλολο-
 γον enim omne, quod interiorum atque recon-
 ditam quandam saperet eruditionem, vt e *Plu-
 tarcho de audiend. poet. c. 2.* patet, eos recte appel-
 lasse, quis est, qui dubitet? Hinc etiam factum
 est, vt φιλολογοι eruditos insigniori quodam
 nomine, & φιλολογια interiorum litterarum com-
 plexum indicarent. Hae vero litterae interio-
 res, quas Philologo asserunt, sunt eadem illa
 a nobis supra laudata ταγραμματα: quare iidem
 illi φιλολογοι recte & naturae conuenienter di-
 cuntur

cuntur γραμματικοί, non ieiuni illi quidem atque tenues, quos cum Philologo comparari nolunt; sed οἱ, ut cum Plutarcho loquar, διδασκῶσι τὴν χρείαν τῶν ὀνομάτων συνόμενον τοῖς ἱπτικείμενοις πραγμάσι.

Quod quidem *Grammatici & Philologi* discrimen, quod ab harum rerum imperitis plerumque iactatur, quam sit vanum atque inane, optime e loco Suetonii de ill. Gramm. perspici poterit. Etenim postquam copiosius demonstrauerat, quam varia eaque eximia Grammatica, quae olim Romae ne in usu quidem, nedum in honore ullo fuisset, licet mediocre eius initium existens, per varios eius artis professores incrementa cepisset, & ad summum fere fastigium per Atticum Philologum esset elata, aut maiori saltem litterarum copia, tamquam largo fonte irrigata; diserte narrat, ab eo tempore eam *Philologiam* audiisse, & propter praestantiam eximiamque rerum copiam sic appellatam fuisse. Haec vero e Suetonii loco quisque melius cognoscet, cuius verba haec fere sunt: *Philologi appellationem assumfisse videtur, quia, sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vindicauit, multiplici variaque doctrina censebatur, quod sane ex commentariis eius apparet.* Quam male atque perperam

peram omnino agant ii, qui Grammaticum a Philologo seiungunt, cum vterque natura sint coniuncti, neque sese diuelli patiantur, videat, qui hac de re copiosius aliquid legere velit, *Heinsii prolegomena in Aristarchum sacrum*, p. 64.7 sq.

Cum igitur Grammaticae fines tam late pateant, vt vnum cum Philologia quasi corpus constituent, a quo si vel vnum seiungatur membrum, totum reddatur mutilum atque lacerum; sapientissime profecto egisse videntur ii, qui Grammaticam tripartitam fecerunt: *τεχνικην* nempe, *εξηγητικην* atque *κριτικην*. Atque hac in re Sextus Empiricus mihi omnium princeps videtur, quem in constituendis Grammaticae partibus potissimum sequamur. Etenim ille ²⁵⁾ tres Grammaticae partes constituit: primam, quam *τεχνικην* nominat, & quae in nostris libellis grammaticis, quos pueri tractant, traditur, quamque recentioris aetatis nonnullorum inscitia pro vera veterum Grammatica habet: alteram *ισορικην*, quae de personis, locis, montibus, fluuiis caeterisque rebus omnibus, quae in veterum scriptis occurrunt, exponit: tertiam denique *κριτικην*, quae obscuros locos illustrat; quid sit genuinum & rectum,

²⁵⁾ Adu. Gramm. I. 4.

rectum, vel prauum & spurium, profert atque diiudicat. Quae quidem Grammaticae partes, quamquam possunt cogitatione quodammodo seiungi: natura tamen tam arcte inter sese sunt coniunctae atque connexae; altera alterius ope ita indiget & sustentatur, vt οουου ποικας ζητειν videaris, eamque ab eo citius extorqueas, quam, partibus istis disturbatis, Grammaticum perfectum constituas. Optime harum Grammaticae partium coniunctionem confociationemque vidit iam idem ille Sextus Empiricus, cuius verba, vt ab omnibus bene notentur iis, qui inter has discordias atque dissidia volunt, vehementer optamus. Νοητεον δε αυτα, inquit, ου κατ' ειλικρινειαν, ουδ' ως αν τις ειποι μερη του ανθρωπου, ψυχη και σωμα. Ταυτα μεν γαρ ως ετερα οντα αλληλων νοειται το δε τεχνικον και ισορικον, και το περι τας ποιησεις και συγγραφας της γραμματικης μερη πολλην εχει συμπλοκην και ανακρισιν προς τα λοιπα. Και γαρ η των ποιητων επισκεψις ου χωρις του τεχνικου και ισορικού γινεται μερους: και εκαστερον τουτων, ου διχα της των αλλων παραπλοκης συνεσημεν. 26)

Cum

- 26) Quam varii sibi que minus ipsi constantes veteres in constituendis Grammaticae partibus fuerint, vide, sis, Mauface. ad Harpocrat. p. 379. Vo-

D

uerum

Cum igitur de vano & inani plane, quod Grammaticae & Philologiae interesse quidam sibi persuaderi patiuntur, discrimine, fatis superque diximus, & commentatiuncula ad finem properare videtur :

uerum de Polymath. c. VIII. Sext. Empir. adu. Gramm. I. 4. edit. Fabric. Not. F. De qua ipsa sententiarum varietate, quid sit statuendum, & quemnam potius in causa ista disceptanda sequamur arbitrum, iam paucis exponemus. Varro apud Diomedem, lib. 7. quatuor Grammaticae partes fecit. Etenim ille; *Grammaticae officia*, inquit, *constant in partibus quatuor, lectione, enarratione, emendatione & iudicio. Lectio est artificialis interpretatio, vel varia cuiusque scripti enunciatio, seruiens dignitati personarum, exprimensque animi habitum cuiusque; enarratio est obscurorum sensuum quaestionumque explanatio, vel exquisitio, per quam vniuscuiusque rei qualitatem poetis glossulis exsoluamus; emendatio est, qua singula, prout res postulat, dirigimus, existimantes vniuersorum scriptorum sententiam diuersam, vel correctio errorum, qui per scriptionem dictionemque fiunt. Iudicium est, quo omnem orationem recte, vel minus quam recte, pronunciatam specialiter iudicamus, vel existimatio, qua poema caeteraque scripta perpendimus.* Atque Varro non solus Grammaticae partes praeter necessitatem auxit, sed ulterius ea in re progressus est *Dionysius Thrax*, qui quidem

videtur: de *Critica*, nobilissima illa Grammaticae parte, quam brevissime fieri poterit, adhuc differemus. Atque hic profecto est, quod subverear, ne quis, me iusto latius excurrere

D 2

atque

dem sex fecit eiusdem partes: Μερη δε αυτης, inquit, ειναι εξ· πρωτον αναγνωσις εντριβης κατα προσωδιαν· δευτερον εξηγησις κατα τους ενυπαρχοντας ποιητικους τραπους· τριτον γλωσσων τε και ισοριων προχειρον αποδοσις· τεταρτον ετυμολογιας ευρερις· πεμπτον αναλογιας εκλογισμος· εκτον κρισις ποιηματων, ο δη καλλιστον εστιν εν τη τεχνη. Praeter hanc vero artis grammaticae diuidendae rationem aliae adhuc veteribus erant in vsu. Erant enim inter Graecos, qui partes illius ita constituerent, vt μέρος αναγνωστικον, διορθωτικον, εξηγητικον & κριτικον facerent. Atque in hac re cum Varrone consentire videntur. Το αναγνωστικον, quod respondet Varronis *lectioni artificiali*, ad γραμματικην μικραν siue τεχνην περι του γραφειν και αναγνωσκειν: caeteras vero eius partes ad γραμματικην μεγαλην siue τεχνην θεωρικην των παρα ποιηταις τε και λογικοις (id est, Oratores, Historicos, Philosophos & Medicos) referebant. Cum vero neque Varronis, neque *Dionysii Thracis* diuisionem omnino probandam arbitremur: totam Grammaticam vel cum *Philone* in ατελεσεραν & τελειοτεραν (vid. *Mau-
sacc. ad Harpocrat. p. 330.*), vel cum *Sexto
Empirico*

atque alienas in possessiones inuadere, arbitretur. Etenim de *Critica* si hic nos loquimur, non de *Critica verborum*, sed de *Critica rerum* etiam, quanta quanta illa est, sermo erit; quia ne illam quidem sine hac locum habere posse, & veterum auctoritate & ratione persuasi credimus.

Empirico in τεχνικην, quam alii μεθοδικην nominant, in ισορικην, quae aliis εξηγητικη, & in κριτικην, quae aliis μιμη, & Sexto Empirico το ιδιωτερον audit, diuidimus. Paucissimas vero Grammaticae partes, neque id iniuria, constituit *Fabius Inst. Or. I. 4.* Haec igitur professio, inquit, cum breuissime in duas partes recte diuidatur, recte loquendi scientiam & poetarum enarrationem plus habet in recessu, quam fronte promittit. Nam & scribendi ratio coniuncta cum loquendo est, & enarrationem praecedat & emendata lectio, & mixtum his omnibus iudicium est. Atque hac in re *Fabio* adstipulor maxime. Etenim omnis interpretatio, nisi praecedat emendata lectio, & nisi haec primum stabilietur, temeraria, vana, inanis & ita comparata erit, vt a quouis quam facillime labefactari possit; iudicium autem, siue κρισις verborum & rerum, nisi omnibus Grammaticae partibus aspergitur, nullam in ea elegantiam, subtilitatem & ακριβειαν reperies; sed inanem loquacitatem & γραμματικην παχυτητα, siue inanem & vanam Grammaticorum arrogantiam & superbiam potius, quae nihil philosophici acuminis & subtilitatis habet.

dimus. Sunt enim haud pauci, qui *Grammaticae* criticam artem minime afferendam putent; sed propriam eamque plane diuersam constituere artem arbitrantur magis, quam certis rationibus confirmati statuunt. Qua de re Vossius ille ὁ πικυυ (quem alias honoris causa nomino, & vix arrogantiae culpam effugere posse arbitror, qui ab eo discedam) operose magis, quam vere, egit in elegantissimo illo & doctissimo opere de arte grammatica. Etenim ipsi *κριτικῆ* non solum de verbis genuinis vel spuriiis, prauis vel rectis iudicandi est facultas; sed ea omnino vis & potestas videndi & iudicandi, quid in quaque re vel verum, vel falsum, vel rectum, vel prauum sit. Quo sensu si sumatur *Critica*, lubentissime fatemur, eam non ad Grammaticam proprie, sed ad omnes fere disciplinas & doctrinas pertinere. De *Critico* vero hic cum loquimur, hanc ei vocem tribuimus, qualem ei illi subiectam volunt, qui *Criticum* a *Grammatico* seiungunt. Illum enim nihil aliud agere putant, quam vt verba auctori restituat genuina & propria, verumque, quem ipse verbis subiecerit, sensum eruat atque tueatur. Quod si vero in res magis, quam verba inquirat: tunc se non vt *Grammaticum criticum*, sed vt *Grammaticum philosophicum* aut

Philologum, nescio quem, gerere dicunt. Quae quidem professio homine erudito tam est indigna, ut profecto meimet ipsius me poeniteret, talia prae me ferre. Fuerunt autem iam inter Veteres, qui *Criticum* a *Grammatico* seiungendum putarent: non a *τελειωτερω* vero illo, quem *Sextus Empiricus* & *Philo* nobis finxerunt; sed ab exfangui illo, tenui ac macilento potius, quem idem ille *ουτως γραμματικον* nominat. ²⁷⁾

Quicquid igitur Grammaticae contemptores dicant, Criticam facultatem ipsi proprie tribuendam credimus: & nunquam nobis hoc vel operosissimis rationum machinis extorqueri sinamus, neminem perfectum dici haberique posse

- 27) Verum quidem est, quod iam nonnulli e veteribus Criticum a Grammatico seiunctum esse voluerunt. Etenim *Crates Mallotes*, ut *Sextus Empiricus* adu. Gramm. I. 3. narrat, *γραμματικον* dixit esse *απλως γλωσσων εξηγητικον, και προσωδιας αποδοτικον, και των τουτοις παραπλησιων ειδημονα. Και εοικεναι ενεεινον μεν αρχιτεκτονι, τον δε γραμματικον υπερετη.* Quid? Grammaticus igitur amouendus a Critica? Quid? ille est huius minister, qui colligat materiem atque in manum tradat Critico, qui ipsam effingat, elaboret atque absoluat? Quid? Grammaticus erit merus verborum obscurorum
(των

posse Grammaticum, nisi etiam sit Criticus; quid? quod vtrumque tam arête & amice coniunctum est, vt corpus & animus, quae si seiunxeris, hominis natura omnis perit. Quis, quaeso, vnquam fuerit tam audax atque temerarius, vt locum scriptoris subobscurum interpretari audeat, nisi prius antecedit emendata lectio? Quis tam impudens atque arrogans, vt res, quae verbis sint subiectae, explanet, nisi earum sit peritus & gnarus? Quis tam amens, vt de locis prauis vel rectis, genuinuis vel spuriiis iudicare sustineat, nisi Grammaticam ἀτελεσθεραν, quae de litteris, syllabis, declinandi & coniungendi modis variis, & quae sint reliqua, quae illam rudem artem efficiunt, tradit, prius cognouerit? Quot, quaeso, coniecturae criticae absurdae, monstrosae &

D 4

inanes

(των γλωσσων) auceps atque perscrutator? Hoc profecto non concedendum putabunt ii, qui, quod Sextus Empiricus de hoc *Cratete* Mallota tradidit, legerint. Ille enim adu. Gramm. I. 2. hanc demum propriam perfectamque Grammaticam esse diserte dicit, qualis fuisset elaborata studio *Cratetis Mallotae & Aristophanis & Aristarchi*; sed non rudem illam imperfectamque plane & mutilam. *Ἰδιαιτερος δε, inquit, ἡ ἐν-τελης, καὶ τοις περὶ Κρατήτα του Μαλλωτην, Αριστοφάνην τε καὶ Αριστάρχου ἐπισημειώσισα.*

inanes ex huius Grammaticae vel ignorantia, vel negligentia ortae sunt! Nam si vel speciosissima atque ingeniosissima est coniectura critica & genio loquendi, declinandi & coniungendi modo, quid? quod, si peculiari dicendi rationi, qua quilibet scriptor gaudet, vel minimum repugnat, corrumpit ea atque plane perit. Quis porro erit tam imprudens, ut emendandi corrigendique laborem suscipiat, nisi sit *εξηγητικὸς* gnarus? Quis enim erit tam parum in hoc genere versatus, quin sciat, quam male saepius, ut hoc utar, Critici in veterum philosophorum libris corrigendis emendandisque rem suam egerint, qui, Philosophiae veteris ignari, ad hoc arduum opus accessissent? Quis denique erit tam pertinax, quin largiatur, Grammaticum, nisi sit Criticus, & Criticum, nisi sit Grammaticus, pro homine, cui vel corpus vel animus desit, esse habendum? Optime etiam hoc viderunt veteres. Etenim illi Criticam, quam tertiam Grammaticae partem faciebant, bene nominabant *μικτήν*, id est, ex utraque, cum *τεχνικήν*, tum *εξηγητικήν*, coniunctam. Atque ita est: altera alterius ope sic indiget, ut mihi vix ipse placerem, nisi ab initio, quo litteris humanioribus operam dare coepissem, Grammaticam cum Critica coniunxissem,

xiffem. Si quis igitur, quae haecenus a nobis dicta sunt, collegerit, facile, vel nobis non admonentibus, perspiciet, quam inanis eorum esse debeat opera, qui Grammaticum a Critico operose & anxie seiungunt.

Quod vero e natura atque vi vtriusque facultatis, cum grammaticae, tum criticae, demonstrauiamus, veterum quoque euincit auctoritas. Etenim Grammaticus illis saepe idem fere est, qui Criticus, & vicissim Criticus idem, qui Grammaticus. quod copiosius vt exponamus, necesse non videtur; quia & ex iis, quae supra disputauimus, cognosci potest, & copiosius ea de re ab aliis iam dictum est. ²⁸⁾

Sed iam disputatio nostra eo festinat, vt, qualem illum Criticum siue perfectum Grammaticum esse veteres voluerint, demonstramus. Optime hoc Crates Mallotes, vt Sextus Empiricus ²⁹⁾ narrat, docuit: *Τον μὲν κριτικόν, αἰτ, πασης δειν λογικης επιστημης εμπειρον ειναι.* Quid tandem inquis, audio artis grammaticae contentores dicere? Quid nobis de *επιστημη λογικη* narratis? Qualem vobismet ipsi Criticum somnatis, qui in rerum natura nunquam fit reperendus?

D 5

28) Walchius de Arte critica veter. Romanor. c. III. §. 3. sq.

29) Adu. Gramm. I. 3.

dus? Nonne λογική επισήμη Philosopho propria est? Qualis erit ista, quaeso, cognitio, quam Grammaticus & Criticus iactant? Qui si didicissent, επισήμην λογικήν non Philosophiam solum, sed etiam artes liberales ac ingenuas omnes, siue εγκυκλοπαιδείαν indicare, non tam temere iudicando inscitiam suam prodidissent. Quanta enim rerum copia instructus Grammaticus ad veterum libros interpretandos accedat necesse sit, iam supra diximus, & vel optime experietur is, qui ab artium liberalium cognitione aut plane destitutus aut leuiter ea imbutus, opus hoc arduum ac difficile aggredi audeat. quare etiam iam *Telephus* quidam, ut Suidas in voce Τηλεφος narrat, peculiari libello ostendit: ποσα χρη ειδεναι γραμματικου.

Quamquam vero Philosophiam ad humanitatis disciplinas iure meritoque referendam esse arbitramur, & hoc iam ab aliis copiosius demonstratum est: 30) tamen, quia hoc ipsum nonnullis videatur mirum atque absurdum, hanc ipsam Grammaticae breuiter vindicabimus. Atqui hic ea non repetemus, quae ab aliis hac de re iam disputata sunt copiosius; 31)

sed

30) Vid. S. V. Ernesti Proluf. de finibus humanior. studior. regundis. Lips. 1738 p. 11.

31) Vid. Io. Aug. Ernesti dissert. qua Philosophia perfectae Grammaticae, asseritur. Lips. 1732.

fed ea, quae nobis noſtra ſuggeſtit hac de re obſeruatio, proferemus, & per partes Grammaticae eundo, quam neceſſaria illi Philoſophia, non compendiaria illa quidem, ſed liberalis, nec vlli diſciplinæ adſtricta, fit, demonſtrabimus.

Vt vero de ἀτελειότερα γραμματικῆ initium faciam, quae quidem in litteras, ſyllabas, accentus variasque litterarum per ſaecula viciffitudines inquirat: ea profecto Grammaticae pars eſt tantae ſubtilitatis & vel minutiffimarum rerum referta, vt, niſi iudicandi elegantia atque ἀκριβείᾳ gaudeas, in ſexcentos errores incurras. Quis enim ſine ea ad corrigendos auctores vnquam accedere audeat? Quis, quaefo, aliquid elaboratum perfectumque ea in re dabit, niſi in minutiffimis atque ſubtiliffimis iſtis rebus ſit ita verſatus atque continuo vſu tam tritas habeat aures, vt vel tactu & ſenſu iudicare poſſit, vtrum aliquid ſit aut prauum, aut rectum, aut genuinum, aut ſpurium. Atque quo quis ea in re verſabitur accuratius atque diligentius, eo elegantior, ſubtilior atque perfectior euadet iſta facultas critica. Qua quidem κριτικῆ ἐξεί Φιλοſοφικῆ in γραμματικῆ ἀτελειότερα ſi quis careat, nunquam Criticus perfectus, ſed operoſus potius variarum lectionum

συλλογιſης

συλλογιστης nominandus erit, qui infinitam quidem materiae criticae farraginem collegerit, sed ipse diiudicare atque examinare istam non poterit. Verum ista facultas philosophica non solum ad res vel minutissimas examinandas requiritur; sed ea etiam in indole cuiuslibet linguae propria, quae variis declinandi, coniungendi, construendi atque res, animo conceptas, eloquendi modis continetur, perscrutanda locum habet. Nam non facile quisquam, quae sit cuiusvis linguae proprietas, genius atque character, mea quidem ex sententia, diiudicare poterit, nisi id, quo altera lingua ab altera discrepet, teneat atque sciat. Nunquam profecto verborum vim ac potestatem perspiciet, nisi eorundem notationem siue *ετυμολογιαν* nouerit. Infeliciter denique versabitur in verborum elegantia, ornatu, venustate, vrbanitate, lepore, sublimitate caeterisque virtutibus examinandis, nisi cuiuslibet harum virtutum notionem nouerit atque, qua potissimum re quaelibet contineatur, diserte atque dilucide exponere didicerit. Haec vero omnia neminem praestiturum esse sine Philosophia, siue facultate iudicandi accurata atque subtili, quilibet periculo facto cognoscet.

Atque

Atque si vlla in disciplina Philosophia quadam, siue accurata & subtili rei cuiuslibet naturae & causae cognoscendae facultate opus esse videtur: ad hanc profecto Grammaticae partem, quam *τεχνη* plerumque nominant, quam maxime requiritur. Etenim cum linguae omnes, quibus homines vario locorum regionumque interuallo seiuncti vtuntur, sint quidam quasi thesauri, vbi multarum earumque admirandarum rerum semina atque indicia recondita habeas: quis erit vnquam istis rebus, quae quidem variis tenebrarum inuolucris obiectae sunt, perscrutandis eruendisque par, nisi iudicandi intelligendique acumine sit praeditus maximo. Atque hoc ipsum, quod de studio linguarum quasi in transcurso tantum diximus, optime iam vidit *Baco Verulamius*, accuratissimus ille atque humanissimus Philosophus. Qui de Grammatica, quam quidem nos hucusque formauimus, cum disputat, aliam *litterariam*, aliam *philosophicam* fecit. Atque vt *litteraria* illa viam ad linguas addiscendas munit & regulas, quibus pure, emendate eleganterque loqui discas, tradit: ita *philosophica* longe insignior est atque angustior, quae reuera nondum a nobis inuenta atque exculta est. Etenim illa non verba, sed cognitionem, quae verbis & rebus, quas ea notent, intercedat,

intercedat, perscrutatur; ea porro in etymologiam, non obscuram operosamque illam quidem, sed in illam potius inquirat, quae largam nobis praeberet possit materiem variarum gentium nationumque originem, sedes, migrationes, artium litterarumque culturam, morum indolem aliasque res, quae & usu & dignitate sese commendarent, cognoscendi atque exponendi. Qua certe ratione si coleretur effingereturque Grammatica illa *τεχνική*, haberet profecto, quod sibi vniuersa eruditio non minus, quam Historia in primis & Philosophia, de multiplici fructu gratularetur, qui ex eiusmodi linguarum studio ad eas redundaturus esset maximus & vberimus. Sed cum libelli modus nos cohibeat, quo minus fusius ista de re loquamur, accuratum atque subtilissimum Baconem differentem ipsum inducemus, cuius auctoritas, quae sane est maxima inter Philosophos, nostris verbis fidem haud leuem faciet. *Illam deum, ut arbitramur, inquit, ³²⁾ fuerit nobilissima Grammaticae species, si quis in linguis plurimis, tam eruditis, quam vulgaribus, eximie doctus, de variis linguarum proprietatibus tractaret, in quibus quaeque excellat, in quibus deficiat, ostendens. Ita enim & linguae mutuo commercio*

locupletari

32) De dignitate & augmentis scientiarum. l. VI. c. I.

locupletari possunt, & fiet ex iis, quae in singulis linguis pulchra sunt, tanquam Venus Appellis; orationis ipsius quaedam formosissima imago & exemplar quoddam insigne, ad sensus animi rite exprimendos. Atque una etiam hoc pacto capiuntur singula haud leuia, sed obseruatu digna (quod fortasse quispiam non putaret) de ingeniis & moribus populorum & nationum e linguis ipsorum. Equidem libenter audio Ciceronem notantem, quod apud Graecos desit verbum, quod Latinum illum ineptum reddat. Propterea, inquit, quod Graecis hoc vitium tam familiare fuit, ut illud in se ne agnoscerent quidem. Digna certe grauitate Romana censura! Quid illud, quod Graeci in compositionibus verborum tanta licentia vsi sunt, Romani vero magnam in hac re seueritatem adhibuerunt? Plane colligat quis, Graecos fuisse artibus, Romanos rebus gerendis magis idoneos. Artium enim distinctiones verborum compositionem fere exigunt: at res & negotia simpliciora verba postulant. Quin Hebraei tantum compositiones illas resugunt, ut malint metaphora abuti, quam compositionem introducere: quin etiam verbis tam paucis & minime commixtis vtuntur, ut plane ex lingua ipsa quis perspiciat, gentem fuisse illam Nazaraenam & a reliquis gentibus separatam. Annon & illud obseruatione dignum,

dignum, (licet nobis modernis spiritus nonnihil retundat) antiquas linguas plenas declinationum, casuum, coniugationum, temporum & similium fuisse: modernas his fere destitutas plurima per praepositiones & verba auxiliaria sequiter expedire, sane facile quis coniciat, (utcumque nobis ipsi placeamus) ingenia priorum saeculorum nostris fuisse multo acutiora & sublimiora. Imnumera sunt eiusmodi, quae iustum volumen complere possunt. Non abs re igitur fuerit, Grammaticam philosophantem a simplici & litteraria distinguere & desideratam ponere. Quodsi hoc demum erit, Grammaticum perfectum referre, quis est, qui hoc sine arrogantiae suspitione prae se ferre audeat? Si hoc tam insigne, magnificum idque arduum est negotium, quis est, qui hoc Grammatici munus non ambiat? Si hoc denique a *Grammatico* & *Critico* iure meritoque requiri potest: quis erit, qui ad eam Grammaticam, Philosophiae cognitione destitutus, audeat accedere.

Veniamus nunc ad alteram Grammaticae partem, quam *ισορινη* siue *εξηγητικη* nominare solemus: cui si Philosophiam asseremus & vindicabimus, non arbitror, fore multos, qui hoc inficias eant. Quo magis enim aliquis in hac ipsa parte est versatus, eo facilius atque lubentius

lubentius hoc concedendum atque confiterendum esse putabit. Nam cum auctorum interpretatio eo potissimum contineatur, ut verborum vis atque potestas exponatur atque explicetur non solum, sed etiam res, quae verbis subiectae sunt, planae atque perspicuae fiant omnibus: facile quilibet, vel nobis non admonentibus, videbit, hanc Grammaticae partem sine Philosophia constare vix posse. Quis enim, nisi Philosophia liberaliori sit imbutus, & intelligendi iudicandique acumine gaudeat, hoc interpretis munus rite exsequi poterit, ut varias cuiuslibet vocis significationes ad suas classes, tamquam formas ad sua genera, redigat? Quis erit vnquam isti prouinciae par, ut, quae in quouis loco verborum significatio valeat maxime, e tota orationis serie & ambitu videat atque perspiciat, nisi ingenium multo usu subactum atque ad dialecticam subtilitatem exercitatum adferat? Quis porro sustinebit, quae in veterum scriptis saepius sibi videantur contraria, componere, auctoris verba subobscura ex eo ipso interpretari, usum loquendi verum & vnicuique auctori proprium indagare & inuenire? Quis denique in hoc ita versabitur, ut res, quae verbis subiectae sint, dilu-

E

cide

cide exponat, in eorum naturam inquirat, quid verum falsumue sit, acute perspiciat? Quae omnia non ieiuni & οντως γραμματικου esse, a quolibet, nullis argumentorum machinis extortum, sed sponte nobis dabitur; sed illius potius, qui ingenii acumine, intelligendi subtilitate & differendi elegantia instructus sit haud vulgari.

Atque hic vereor, ne quis nobis obiiciat, Grammatici esse, in verba, non in res inquirere: nam de rebus, quae in veterum libris occurrant, differere, in Philosophum cadere potius, quam in ieiunum Grammaticum. Equidem non ignoro, iam inter veteres fuisse, qui illud in rerum naturam inquirendi studium Grammatico detractum irent, atque soli Philosopho vindicandum putarent. Nam in scholiis ad Dionysium Thracem haec dissertis verbis leguntur: Η μεν αφηγησις και η συνταξις τω γραμματικω αρμοζει, το δε ζητημα αυτω τω Φιλοσοφω; quem secuti sunt e recentioribus multi. Sed aliud plane est, vt ego quidem arbitror, interpretari auctorem *grammatice*, aliud, commentari in illum *philosophice*. Etenim *Philosophus* in eum commentaturus id potissimum

tissimum agit, vt, vtrum auctor quidam recte vel perperam de rebus iudicauerit, nec ne, indaget: eius diligentia versatur potissimum in eo, vt in auctoris notiones inquirat, vtrum naturae respondeant & cum veritate conueniant, & alia eiusdem generis. *Grammaticus* vero id praecipue sibi agendum esse putat, vt res, quae verbis subiectae sunt, exponat, atque efficiat quam maxime, vt lectores idem, quod auctor cogitauerit, & ipsi cogitent, eodemque modo, quo ille affectus fuerit, cum scriberet, afficiantur & ipsi. Ad hoc vero praestandum, quis commode Philosophia carere poterit? Το ζητημα, id est, curiosa rerum indagatio atque studium videndi, quid veri, quid falsi dixerit auctor, recte erit *Philosophi*: interpretationem vero verborum & rerum sibi vindicabit *Grammaticus*.

Hanc denique Philosophiam vltimae eiusque omnium perfectissimae atque absolutissimae Grammaticae parti, quae κριτικη nominari solet, adhuc assertum eamus. Quodsi vero de Grammaticae partibus caeteris omnibus vere dici potest, quod ad eas tractandas κριτικοσ non sit admittendus: id de *Critica*

valet maxime. Etenim cum tota, quanta quanta est, subtilissimis iisque accuratissimis contineatur regulis, ad quas variae illae lectiones, quae in libris & editis & manuscriptis occurrant, exigi atque examinari debeant: haud feliciter profecto rem suam agere videtur is, qui minus acuto, subtili & perspicaci ingenio aut valeat, aut illud non usu & exercitio cogitandi subactum atque excultum teneat. Ad quod accedit porro hoc, quod omnis fere res critica vel minutissimis ac rarissimis constat observationibus, quas legendi, interpretandi, emendandi & coniciendi assiduitate tibi colligas non solum, sed eas ipsas ad regulas *Criticae* exigas, ut videas, num quid sit genuinum, vel spurium, aut rectum, vel prauum. Quae denique in rebus criticis recte versandi difficultas augetur imprimis eo, quod infinitam fere variarum lectionum multitudinem & numerum, cum e libris aere descriptis antiquis & probis, tum e manu exaratis, a viro-
rum *κριτικωτατων* diligentia collectum habemus: ad quas examinandas si iudicio & ingenii acumine destituti deferamur, incerti vagique semper, ut in mari fluctuante, hinc atque illinc miseri iactamur, ut, quid sit sequendum,

quendum, quid eligendum, videre minime
possimus, aut auctoritatem aliorum sequamur
temere, qui, si ex inscitia & imprudentia erra-
uerint, nos ipsos inscientes in infinitos fere
errores trahent; aut corrigendi emendandique
pruritu, qui iuuenilia plerumque inuadere
solet ingenia, ducti, lectiones, quae optime
constant, & sanae sunt, exulcerabimus atque
corrumpemus penitus. De libris vero manu
exaratis quis dubitat, quin ad eorum bonita-
tem recte diiudicandam magna experientia &
acumine opus sit. Quodsi quis demum varias
eorum quasi natales atque genealogias per-
scrutari, & codicem illum principem, e quo
caeteri descripti sint, atque singulorum aut
additiones, aut omissiones, aut mutationes,
correctiones & alia eiusdem generis examinare
voluerit: facile animaduertet, quanta cautio-
ne, iudicio, usu, exercitationis assiduitate &
perspiciendi denique follertia ad hanc rem
opus fit.

Atque haec cura & diligentia in verbis tantummodo est occupata. *Critica* vero etiam sublimius atque altius aliquid spectat: quippe quod etiam circa res versatur. Cui profecto non est, quod operose nimis Philosophiam tribuamus & vindicemus: cum & res ipsa fatis loqui videatur, & illi ipsi, qui Grammaticam contemnunt, quia rerum magis, quam verborum studiosi videri velint, hoc concedendum esse putent. Quae quidem Grammaticae pars cum sit difficilis & ardua, ut nemini, nisi sit multarum rerum cognitione, & Philosophia imprimis imbutus, eam cum fructu attingere liceat: recte profecto *Longinus*, qui in hoc genere facile est princeps, iudicat, cum, *την των λογων κρισιν πολλης ειναι πειρας τελευταιον επιγεννημα*, profitetur atque contendit.

Haec igitur est *Grammaticae perfectae* forma atque species, quam cum formauimus atque effinximus, non id prae nobis ferre aut ipsi audemus, aut nobis ab aliis persuaderi patimur,

patimur, hanc imaginem exacte referre atque accurate exprimere quemquam posse, quod quidem in hominum imbecillitatem non facile caderet; sed id praesertim spectauimus, ut & Grammaticam a nonnullorum calumnia vindicaremus, eamque in fines suos reponeremus, & tirones, inprimisque nostrae ipsius disciplinae alumnos admoneremus, ne leuia atque futilia esse arbitrarentur ea, quae profiteatur *Grammaticus*: ad quam opinandi leuitatem iudicandique temeritatem a saeculi nostri genio, suauiter molliterque sentiendi potius, quam subtiliter atque accurate cogitandi facultatis adfectatore, abripi sese facile patiantur; sed *Grammatices* amorem, ut cum Quinctiliano loquar, ³³⁾ *Et usum lectionis non scholarum temporibus, sed vitae spatio terminari*, crederent. Sed erunt fortasse, qui nos vel arrogantes vel impudentes dicant, quod Grammaticae formam adumbrauerimus eam, quam nec nos ipsi, nec alii vnquam imitando exprimere valeremus: quibus hoc respondemus,

33) Inst. Or. I. 8.

demus, quod de Oratore, quem instituendam
formandumque sibi sumserat, *Quintilianus*,
Institut. Orat. I. 10. dixit: *Non enim a*
nobis institui Grammaticum, qui sit aut fuerit;
sed imaginem quandam concepisse nos animo
perfecti illius ex nulla parte cessantis.

36 $\frac{75}{h, 8}$

VD18

ULB Halle

3

008 250 154

